

Ena se joče, druga se smeje!

Igrokaz v štirih dejanjih.

Po francozkem **Dumanoir-a** in **Keranion-a** nemško predelal
H. Laube.

Poslovenil

Ivan Kalán.

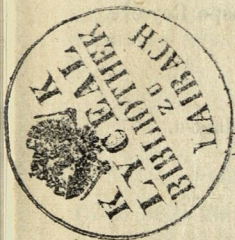
Izdalo in založilo

Dramatično društvo v Ljubljani.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Národna tiskarna“.

1876.



O s o b e.

Gospa Rey-eva.

Laurence, njena hči.

Jeanne Rey-eva udova, sinaha gospe Rey-eve.

Jeanne Vanneau-ova, vdova.

Maurice Borel.

Bidaut, notar.

Vincent, kancelijski vodja pri Bidaut-u.

Viktor, } pisarja pri Bidaut-u.

Pavel, }

Meunier. sluga gospe Rey-eve.

Igra se vrši v Montluçon-u.

Prvo dejanje.

Pisarnica notarja Bidaut-a.

Srednja vrata in — v zadnjih kulisah — na levej in na desnej stranska vrata. V sredi pisarnice je peč. Pisalniki na desnej in na levej. Zadej mej srednimi in levimi stranskimi vrati pisalna miza Vincent-ova, prenapolnjena z listinami.

Prvi prizor.

Vincent in trije pisarji Bidaut-ovi.

Drugi pisar Viktor in mali pisar Pavel sedita na desnej, tretji pisar na levej, Vincent je zadej za svojimi listinami, in se ne vidi.

Viktor (piše). „Pred gospoda Bidaut-a, notarja v Montlucon-u —“

Pavel (tudi pišoč). Ponavljam ti: ona ima majheno, preljubko pego na rami.

Viktor. Pojdi, pojdi! Kje bi bil neki videl njeno ramo! (Pišoč.) „Sta prišli“ —

Pavel (piše). Sinoči sem jo videl! Šel sem mimo mestne hiše, baš ko se je imel začeti ples. Kar se pripelja lepa vdova Rey-eva ter stopi iz voza. Njena mantilja se zadene ob vozna vrata, jej nekoliko doli zdrsne, in ob tej priliki sem videl ramo in pego. Punktum!

Viktor. Kakovo srečo ima ta mladič! In rama je bila lepa?

Pavel. O, mikavna!

Vincent (ki se ne vidi). Njena rama mogoče da je lepa, a njeno vedenje je grdo.

Viktor (se obrne). Kedo to pravi?

Pavel. Videti ga hočemo, čigar so te besede.

Vincent (pomoli glavo nad liste). Jaz to pravim, moje so besede.

Viktor. Papa Vincent, se ve da.

Vincent. Da, da, in vsi pošteni ljudje po mestu pravijo tako. Vsi tisti, kateri so poznali umrlega moža mlade vdove, kateri so polkovnika Rey-a poznali, ljubili in čestili, ko je še tu v mestu bil poveljnik svojemu polku, in kateri so videli vdovo tega izvrstnega moža na ples iti, ko je jedva poteklo leto njenega žalovanja. (Vsede se, ter tako zopet izginje).

Pavel (vstane, ter suši pri peči svoj spis). A, ba! Civilni zakonik dovoljuje soprogi, da se sme

zopet možiti, kadar je preteklo šest mesecev —
paragraf 228 —

Viktor. Paragraf prvi za poštene ljudi dovoljuje vsaki vdovi na Francoskem, poldrugo leto po smrti svojega soproga zopet plesati.

Vincent (se zopet prikaže). Tako? Pa bi vzeli vi to plesa željno vdovo, to smejočo vdovo, kakor ji pravijo? He?

Viktor. Hui!

Vincent. Odgovorite! Bi li vzeli smejočo vdovo?

Viktor. Radosten bi bil, ko bi me hotela ljubiti — a vzeti jo za ženo? Nak!

Vincent. No vidite! In s tem je obsojena!

Drugi prizor.

Prejšnji. Jeanne Vanneau-ova.

Vanneau (zalujoča, pajčolan na obrazu ima na pol zagrnjen). Ali bi mogla govoriti z gospodom Bidaut-om? (Vsi pisarji vstanejo, ter se spoštljivo priklonijo.)

Viktor. Gospod Bidaut je šel od doma, gospa, pa se bode kmalu vrnil.

Vanneau. A njegov koncipijent?

Viktor. Sicer tudi tega nij tukaj, ali bode to trenutje. Ko bi hoteli gospa v njegovem kabinetu (kaže na desno) trenotek počakati —

Vanneau. Bodem počakala. Zahvaljujem se vam, gospodje! (Odide na desno. Viktor jej odpre, ter zopet za njo zapre.)

Vincent (se prikaže). No, gospodje, ali bi pa to vdovo vzeli?

Vsi. Menim da!

Vincent. No, vidite! Sedaj se je pa pokazalo, da mi stari ne ugovarjamo iz zavisti. Vi mladiči delate isti razloček mej vdovo Jeanne Rey-evo in mej vdovo Jeanne Vanneau-ovo.

Pavel. Pri eni jokanje, pri drugi smeh —
Premišljeno je dobro od obeh!
pravi gospod Bidaut.

Vincent (mrmra mej zobmi, ter naklada drv v peč). Nak, pravim jaz! Nobena izmej njiju nij dobro premislila. Tista, ki se joče, imela bi se smijati, a ona, ki se smeje, imela bi se jokati.

Pavel. Zakaj to?

Viktor (gredé k peči). Vsaj res, sedaj sem se še le spomnil, papa Vincent, saj ste poznali ranjkega gospoda Vanneau-a, soproga one žalujoče vdove —

Vincent. Da, da, poznal sem ga, gospoda Vanneau-a.

Viktor. V Havre-u.

Vincent. Da, da, v Havre-u.

Pavel. Kaj pa je bil gospod Vanneau v Havre-u?

Vincent. Lastnik ladije in pomorski kapitan.

Viktor. Tako? A tu v Montluçon-u ne vedo prav ničesa o njem. Tedaj ste ga dobro poznali?

Vincent. Prav dobro! (Vzame žametovo kapico z glave, ter pokaže čelo.) Tu je še znamenje, kako blizo sva si prišla, neizbrisljivo znamenje.

Viktor in Pavel. A!

Pavel. Ta brazgotina? — Zmerom sem mislil, da ste dobili to brazgotino, ko ste nekdaj kar naenkrat vzeli slovo od ljubice, in — odšli skozi okno.

Vincent. Drzni neposajenec, jaz nijsem nikoli skozi okno odhajal od kakove ljubice, ker ljubice nikedar imel nijsem.

Pavel. To mi je žal.

Viktor. Tiho Pavel! — Povedite nam raje, papa Vincent, o tem Vannaeu-u.

Pavel. O pomorskem kapitanu, po katerem lepa vdova tako dolgo žaluje?

Vincent. In kateri tega zares vreden nij.

Pavel in Viktor. A! kako to?

Pavel. Zakaj neki ne?

Vincent. No vidita! Vidva vesta, mladiča, ali sem prijatelj meteža in hrupa?

Pavel (smeje se). Da, da! Vam je užé metež če trije možje in en pes stoje skupaj.

Vincent. Neposajenec, tiho!

Pavel. Saj sem prav tiho!

Vincent. Nekega dne je naznanjal gledališki list v Havre-u nenavadno predstavo: enega in istega večera so imeli predstavljati: „Bela gospa“, šaljiva spevoigra v treh dejanjih, — „Stolp Nesle-ski“, — vesela igra v šestih dejanjih, in „Britanikus“, žaloigra v petih dejanjih —

Pavel. Mnogo tega za denar!

Vincent. Tako je menila tudi moja soproga in zato je hotela tja. Jaz sicer nijsem šel nikedar v gledališče, ali tega dobrega kupa jej nijsem mogel odreči; peljal sem jo tja. Mej nekim prestankom sva šla — „Stolp Nesle-ski“ naju je bil jako ganil —

Pavel. Vesela igra!

Viktor. Tiho!

Vincent. Šla sva doli v kavarno —

Pavel. Papa Vincent v kavarno! Ta pripovedka je polna neverjetnostij!

Viktor. Tiho!

Vincent (živo). In toliko da sva se tam usedla, žačel se je prepir mej kapitanom in Vanneau-om —

Viktor. Tiho, papa Vincent, njegova vdova je tamo notri.

Vincent (tih). Mej kapitanom Vanneau-om in nekim čisto mladim človekom, bil je še skoraj otrok, menda kakor le-ta Pavel —

Pavel. O prosim, papa Vincent —

Vincent. In o čem? Škandalozno! O nekej gledališkej pevki! Ta malovredni Vanneau je bil še le eno leto oženjen, a už je imel maitresso —

Pavel. Hudobnež!

Viktor. Tiho!

Vincent. Ko bi bil to prepir mej dvema možema, šel bi bil kljubu radovednosti svoje soproge urno od tam, ter bi bil vsakako, kljubu svoje soprogi, pustil „Britanika“. Pa gledati, kako se je ta Vanneau, mož kakih tridesetih let, lep in močan kakor orjak, mogel lotiti nedoraščenega fantina —

Pavel. Kakor jaz!

Vincent. Da, da — to me je raztogotilo! Skočil sem vmes in hipoma sem dobil sè stolom, katerega je vihtil Vanneau nad fantinom, tu počel, tako, da sem se krvav zgrudil na tla. Jaz

sem kričal, moja soproga je kričala, natararji, ki so mi ponujali toliko in toliko kozarcev vode, so tudi kričali, s kratka, bil je velik šum in polkovnik Rey, ki je šel zunaj z nekimi častniki mimo, imel je dostojen vzrok stopiti v sobo. Videl je mene v nesvesti, in kapitana Vanneau-a še vedno mahajočega sè stolom, ter je stvar mahoma končal s tem, da je zgrabil gospoda Vanneau-a za vrat, izročil ga dvema vojakoma ter ga dal odpeljati v stražnico, kakor kakega klateža ali malopridneža.

Pavel. Grom, to je bilo pa sramotilno!

Vincent. Kapitan Vanneau je tudi tako menil ter mi je kričal, da mu bom to uže drago plačal, da, žugal mi je, da me bode ubil, ko bode le zopet svoboden.

Pavel. Neprijetno zagotovilo!

Vincent. To se je tudi meni zdelo! Uredil sem torej še tisto noč vse svoje papirje in račune in drugo jutro za rano sem zapustil Havre za vselej. Na takov način je prišla moja soproga ob „Britanika“ in to jej je še dandanes žal.

Pavel. Polkovnik Rey pak se je vrlo obnašal proti vam, papa!

Vincent. Menim da! Saj mu tega tudi nissem pozabil. Bil je moj rojak, in izboren, predober, plemenit mož, ki me je vselej imenoval

„gospod notar“, da bi mi napravil veselje; da, da, in ta se je moral dati v šestintridesetem letu ustreliti; solze mi vselej zalijo oči, ko se ga spomnim, kakor sedaj. (Ganen preneha.) Dečka, oba sta mrtva, Rey in Vanneau, in ko bi nakrat po kakem čudeži zopet videl polkovnika Rey-a, menim, ondaj bi jaz umrl od veselja.

Pavel. Ko bi pa Vanneau-a zopet videli —?

Viktor. Ondaj bi umrli od strahu!

Vincent. Bog mi pomagaj, da, naravnost vama povem, ondaj bi umrl od strahu.

Tretji prizor.

Maurice Borel. Prejšnji,

Maurice. Ali bi mogel govoriti z gospodom notarjem Bidaut-om?

Viktor. Kmalu bo prišel. Koga mi je čast napovedati?

Maurice. Polkovnega zdravnika [Maurice Borel-a.

Viktor. Izvolite se usesti! (Vincent-u in Pavlu.) Idimo zajuterkovat!

Pavel. Zares krasna misel! (Maurice-u.) Dovolite, da vam ponudim naš duhoviti časopis v zabavo.

Maurice. Hvala lepa!

(Vincent, Pavel in Viktor odidejo.)

Četrty prizor.

Maurice. Potem gospa Vanneau-ova.

Maurice (sedeč pri mizi na levej). Kmalu bode poludne, dolgo ne morem čakati notarja. Jeanne se bode vrnola iz cerkve, kamor je šla molit. (Odloži časopis.) Jeanne? Ah, vse je pač, kakor sanje, kar sem doživel od včeraj.

Vanneau. Gospod, — ah, Maurice!

Maurice (vstane). Tukaj je! — Vi ste tukaj?

Vanneau. Čakala sem tu v kabinetu notarjevega koncipijenta; moža dolgo nij, in baš sem hotela oditi. A poznate li gospoda Bidaut-a?

Maurice. Nak, ne poznam ga! Nekaj imam poročiti neki osobi v tem mestu. To poročilo pa hočem izročiti notarju Bidaut-u, ki je zastopnik

tiste osebe. To me je sem pripeljalo. Ali pustiva to! Saj toliko da sem vas videl včeraj in komaj še vem, kaj ste mi povedali, in zatorej se še danes, ko vas zopet vidim, ves zavzet iz nova poprašujem: Je li res ona? Ali ste zares vi?

Vanneau (se vsede, ter ga prime za roke). Jaz ne dvomim prav nič! Vi ste, vi ste zares Maurice!

Maurice. Bila ste omožena?

Vanneau. Vse bode izvedeli!

Maurice. In ste vdova?!

Vanneau. Uže poldrugo leto!

Maurice. Svobodna?

Vanneau. Svobodna! Te besedice nijsem nikedar izgovorila, ljubi prijatelj, in še le od kar ste se vi vrnoli, ima pomen. A vi, Maurice? Kajti tudi jaz več ne vem, kaj ste mi včeraj v naglici povedali, in tri leta ločitve, ki so meju nama, me plaše. Ste mi li mesto, koje sem imela v vašem srci, ali ste mi je res zvesto ohranili?

Maurice. Zvesto bodem izpolnil, kar sem vam obljubil.

Vanneau. Da, ker ste zvest in veliko-dušen. Toda jaz nečem, da bi vas vezala samo obljuba; saj me še ljubite, kakor nekdej?

Maurice. Da!

Vanneau. Pa mi tega ne pravite več tako, kakor nekdej!

Maurice. Kaka misel!

Vanneau (opazujoča). Ali niso imeli vaši prijatelji nekovih namenov in namer z vami?

Maurice. Kaj menite?

Vanneau. Ali vam niso obračali očij na neko mlado dekle, in vas niso vprašali, ali bi vam bila po volji roka tega ljubeznjivega bitja?

Maurice (skriva je svojo zadrego). Nak, ne —

Vanneau (vstane). Odpustite mi, da sem nezaupljiva, ker sem bila nesrečna, nesrečna zaradi vas!

Maurice. Jeanne!

Vanneau. Nak, ne zaradi vas, zaradi same sebe; tako mi je bilo namenjeno. Če vi — o, jaz se dobro spominjam, in ponosna sem na to — izrekli ste, ko ste mi odkrili svojo ljubezen, rekli ste, da bom vaša soproga. Bili ste vselej mož, poštenjak, ki je ostal veren svojej danej besedi, kakor bi bil prisegel. Jaz sem bila le nezaupna, jaz sem bila polna dvomov, ko so bili zasledili najino skrivnost. Jaz nijsem verjela, da bi vaša rodbina meni, družici vaše matere, dovolila skleniti zakon vami, ki ste bili ljubimec rodbine.

Maurice. Odločil sem se bil, premagati vsako ugovarjanje.

Vanneau. Da, da, in zatorej vam nij nihče ugovarjal. O, rodbine so v enakih slučajih nezmotne modrosti. Priskrbeli so vam višjo službo v nekem polku, ki je šel v Afriko, govorili so o nevarnosti in smrti, ker so vedeli, da baš zato ne boste hoteli zaostati — in šli ste, zapustili ste me — osramotena sem ostala tukaj!

Maurice. Osramotena?

Vanneau. Žalibog! Moj zaščitnik je bil odšel in obrekovanje je jelo vzdigati glavo. Jaz sem bila vaša — ljubica, dejali so, in vi ste za to odšli v Afriko, da bi končali nadležno znanje z menoj. Da, da, prijatelj! Od bolesti in brezupa sem zbolela, bila sem uže blizo smrti, in ta bi mi bila zaželena! Uboga, zapuščena, zaničevana, nijsem mogla ničesa več upati na tem svetu. Bog nij hotel tega! Ustavil je mojo bolezen ter mi je poslal rešitelja — (Maurice jo opazuje; ona dostavi) nekega starčka!

Maurice (poluglasno). A — starčka!?

Vanneau. Usmilil se je mene, ponudil mi je svoje šestdesetletno, neomadeževano življenje kot ščit zoper laž in obrekovanje, ponudil mi je svojo roko v zakon. Nij mi mogel dati sreče, a dal mi je več, nego srečo, dal mi je nazaj mojo čast. Postala sem mu soproga, in danes še blagoslavljam in čestim njegov spomin, in ga bom

čestila do svojega zadnjega diha. Vi pa, Maurice, ne bodete, ne morete biti ljubosumen na mojega dobrotnika! Nij vam zapustil vdove, nak, zapustil vam je hčer, hčer, katera objokuje svojega očeta.

Maurice. O Jeanne! Ne skušajte opravičevati bolesti, katero ste tako dostojno trpeli. Vse mesto vas spoštuje in česti zaradi tega stanovitnega in plemenitega žalovanja.

Vanneau (smehljaje se). To so preponosne besede, ljubi prijatelj, za ubogo žensko, ki ne išče ničesar nego molčanja in pozabljenja.

Maurice. O, pač smemo občudovati vdovo, ki kaže tako odkrito žalost, kedar vidimo druge vdove plesati na grobeh svojih soprogov.

Vanneau. O kom govorite? Mar ste —

Maurice (živo). O nikomer, o nikomer — —
(Vrata na desnej se odpro, koncipijent se prikaže in pozdravi gospo Vanneau-ovo.)

Vanneau. Ah, koncipijent gospoda Bidaut-a — prišla bom, gospod! (Maurice-u.) Ali še ne greste?

Maurice. Pričakujem gospoda Bidaut-a in potem bova šla skupaj. (Ona odide mimo koncipijenta skozi vrata na desnej. Koncipijent gre za-njo; vrata ostanejo na pol odprta.)

Peti prizor.

Maurice. Potem **Bidaut.**

Maurice (zre za njo). Da, to, to naj bi bil vedno ljubil! In obetam si: poslej jo bodem!

Bidaut. Čul sem, da ste me čakali, gospod!

Maurice. Gospod **Bidaut**?

Bidaut. **Bidaut** sam! (Kaže vrata na levej.)

Hočete li vstopiti?

Maurice. O, ne bom vas dolgo mudil. —

Jaz sem polkovni zdravnik in prihajam iz Afrike, kjer sem bil ujetnik nekega rodu **Kabylov**.

Bidaut. Zlodej, to vam je bila pač slaba zabava!

Maurice. Prav slaba! (Izleče mal, v papir zavit paket iz žepa.) Prevezel sem nek nalog za neko družino v tem mestu, a ker tu nikogar ne poznam, hotel sem se obrniti do vas, ki ste v opravičnej zvezi s to družino, da bi jej vi — prosim vas tega — izročili to-le.

Bidaut. Ta mali zavitek? — Ne vidim še prav, čemu naj bi se notar vtikal v to —

Maurice (po kratkem odlašnji). Imam nekov uzrok, da ne pridem v dotiko z osobami, na katere je naslovljen zavitek.

Bidaut. To je pa drugače! (Vzame zavitek.)
Naslov se glasi?

Maurice. Na gospo Rey-evo.

Bidaut. Ne poznam je natanko. Jaz sem stoprv dve leti naslednik gospoda Bergerina, čigar je bilo to notarstvo in gospod Bergerin je bil pač notar rodbine Rey-eve — ali družina sedaj živi jako samotno — vsaj v svojej hiši — toda nič ne de.

Maurice. Vaša postrežljivost bi morda utegnola zahtevati, da vam naznanim nagibe —

Bidaut. O ne, teh mi ni treba vedeti. Jaz povprašujem le po imenu, starosti, stanu in stanovanji strank. V teh štirih točkah sem nepreprosljivo izvedav. Vse drugo je nepotrebno. Če pa hoče kedo kaj več povedati, ondaj je to darilce notarju.

Maurice. Jaz vam bom več povedal — (Bidaut se prikloni) povedal vam bom vse! (Bidaut pokaže stole, vsedeta se.) Blezo kakih dvajset mesecev je preteklo, kar je šla neka ekspedicija proti dvema rodovoma v notranjej Afriki —

Bidaut. Vojna od leta 35?

Maurice. Prav takrat! Dvaintrideseti polk, pod poveljstvom polkovnika Rey-a.

Bidaut. Ah, to me zanima!

Maurice. Ta polk, zapeljan po napačnih izpovedbah arabskega ogleduha, prišel je v neko zasedo; obdan od dvajsetkrat večjih tropov Arabcev, bil je kmalu posabljan, in skoro uničen. Polkovnik, smrtno ranjen, je padel. Jaz sem bil blizo njega, priskočil sem mu, vzel ga v svoje naročje ter skušal ustaviti kri, ki mu je vrela iz rane. Še enkrat je napel vse svoje moči, da bi mi nekaj povedal: „Priatelj“, tako je stokal, „zapustil bom tri vdove, svojo mater, svojo sestro in svojo soprogo. Bodi jim ti zaščitnik. Moja sestra Laurence je vredna, da bi jo ti —“ tu mu je kri zadušila glas, mogel je le še pokazati svoje listine, katere je nosil v žepu na prsih, in križec. „Za-njo!“ vzdihol je še in umrl. V tem hipu je tudi mene zadela krogla, obšla me je omotica, in ko sem se čez nekoliko ur zopet zavedel, bil sem ujetnik v sredi čete, katera nas je bila napadla.

Bida ut. Ali, dragi gospod, po tem poročilu še menje razumim, nego preje, zakaj se obračate do notarja. Poslednje polkovnikove besede vam uprav nalagajo tako rekoč neko sveto dolžnost, in opomin zaradi sestre Laurenee —

Maurice. Da, da, gospod, bil je te opomin o srčnem razmerji, za koje je vedel, katero je odobral ter blagoslavljal sè zadnjim dihom.

Tako je bilo tudi v mojem srci, ko sem bil rešen iz ujetništva ter sem zapustil Afriko. Letel sem skozi Francosko sem v to mesto, kjer sem imel dobiti njegovo družino, katero sem smatral za svojo družino — (po prenehljaji) odpovedujem se temu, izročite vi listine.

Bidaut. Ali zakaj pa?

Maurice. Zakaj? V gostilni „hôtel de France“, kjer sem ostal predvčeranjem, našel sem celo družbo nekedanjih tovarišev. Odpravljali so se na ples, in so me vabili, naj jih spremlim. Jaz sem odbijal to vabilo. Prigovarjali so mi in eden izmed njih mi je našteval vse lepe dame, katere bom videl, ter mi je imenoval mej drugimi damami tudi „smejočo vdovo“, in je dostavil, da je to priimek, kojega so nadeli vdovi mojega polkovnika Rey-a, ker se je tako veselo potolažila o izgubi svojega soproga. To nij mogoče! sem jaz vzkliknil. — „Gotovo da, le pojdi z nami! Videl jo boš sam na lastne oči“. — Ne! — „Resnično!“ kričali so vsi in — šel sem ž njimi na ples. (Prenehljaj.) Moji prijatelji so govorili resnico. Smejoča vdova je bila tamo z gospodično Laurence, obe v bliščečej, plesnej obleki! — Le nekaj trenutij sem strpel ta pogled. Misleč na krvavo gomilo svojega ubozega polkovnika, zapustil sem dvorano,

kjer sta njegova žena in sestra uže sedaj — s kratka, bil sem ves izven sebe, in sem sklenol, nikedar ne stopiti s tema ženskama v kako zvezo.

Bidaut. Da, da, da, to pač umejem! Bili ste pri njegovi smrti in ste prišli po osemnajstih mesecih k polki, katero je plesala vdova. Utisek, nasprotje —; ali, da odkritosrčno povem — oprostite meni juristu, kateri vidi rajši rudeče nego črno — s kratka, jaz sem bolj toleranten, nego vsi naši puritanci tu v Montluçon-u, kateri tudi ne mogo odpustiti mladej vdovi; vaša mržnja mi je pač umljiva, toda našim puritancem vendar ne bom pritegnol. O vseh okolnostih mi je življenja veselo smehljanje, ki je morebiti nekoliko pre-zgodno, mnogo ljubše, nego lažnjiva solza, ki se nikakor neče posušiti, in jaz sem morda baš zato onemu smehljanju bolj prizanesljiv, ker imamo v mestu še neko drugo vdovo, ki enako vodnjaku neprestano joka, popolno Andromaho, katera je mestu jako po všeči, in katera meni — celo nič ne dopada.

Maurice. Pa vsaj ne govorite o gospej pl. Vanneau-ovi?

Bidaut. Ah! Jo li poznate?

Maurice. Da!

Bidaut. No, tedaj boste pač tudi vi kakor jaz vedeli ceniti komedijo, katero igra mej nami, na korist ubogim — ubogim na duhu namreč.

Maurice (vstane, jako mirno). Gospod! Predno dalje govorite, vedite: Jaz sem namenjen, oženiti se z gospo Vanneau-ovo, in se zovem Maurice Borel. —

Bidaut (sedeč). Maurice Borel — ?

Maurice. Da! A sedaj premislite, če hočete še več povedati.

Bidaut. Vendar niste v rodu z gospodom Pierre Borel-om, starim odvetnikom v Lyonu?

Maurice. Jaz sem njegov sin!

Bidaut (živo). Njegov sin?! Vi? (Vstane mirno.) No tedaj, gospod Maurice Borel, jaz imenujem stvari najraje tako, kakoršne so v resnici. Pred dvajsetimi leti je vaš oče mojega zagovarjal pred sodnijo, ter mu rešil čast. Moja dolžnost do njegovega sina je tedaj, da govorim dalje, in torej bom — vse povedal.

Maurice. Vi, da ste sin gospoda Adrien Bidaut-a?

Bidaut. Vsi me imajo za njega! (Živo.) To pa naj vas v ničemer ne moti. Če hočete terjati zadostila od ljudij, kateri vam prijaznosti izkazujejo, le terjajte ga brez skrbij, jaz vam ne bom ušel, bodem se, če mora tako biti, boril z vami.

Vi ste vojak, ste polkovni zdravnik, tedaj me boste očitvidno poslali na oni svet. Le nujte! Vi ste sin starega Borela, in zato bom jaz vendar le govoril, dokler je še čas.

Maurice (za-se). Čuden mož! (Glasno.) Tedaj — vi poznate gospo Vanneau-ovo.

Bidaut. Prav malo!

Maurice. A poznali ste gospoda Vanneau-a?

Bidaut. Prav čisto nič ne! Nijsem bil nikoli v Havre-u.

Maurice. A vendar ste dejali ravno kar, da vam to nič ne dopada, če žena tako dolgo objokuje svojega moža?

Bidaut. Da, če ta mož nij vreden, da bi ga kedo objokoval.

Maurice. Kaj vam daje pravico, tako govoriti?

Bidaut. To, da je svojo soprogo nevredno osleparil.

Maurice (zavzet). Gospod Vanneau?

Bidaut. Hudo je ravnal ž njo. —

Maurice. Kako?!

Bidaut. Ona je bila vsak večer pred gledališčem v Havre-u. Tam je stala sè zagrnjenim obrazom ter opazovala ga, pričakovala njega s to ali ono plesalko, ki je bila njegova ljubica.

Maurice. Gospod —

Bidaut. Ali je takov mož, katerega ne-
utolažljivo objokujemo?

Maurice. Saj to nij mogoče? O kom go-
vorite v takem tonu? O starčku?

Bidaut. No, o gospodu Vanneau-u, o kom
pa drugem?

Maurice. Ta je imel ljubice?

Bidaut (smeje se). Starček? — Lep mož
kakih tridesetih let? — To pa prosim! Jaz imam
štirideset let, a bi živo ugovarjal, ko bi me
proglasili za starčka.

Maurice. Kakih tridesetih let? — Saj to
nij mogoče!

Bidaut. Nij mogoče? Ko se je zadnjič od-
peljal na ladiji, vložila je baš njegova žena pravdo
proti njemu, da bi ju ločili.

Maurice (ga pogleda). Tako? Saj ste za
čudo na tanko podučeni o nekem gospodu Van-
neau-u, katerega prej niti poznali nijste.

Bidaut. Res da sem ga poznal jaz baš
tako malo, kakor kedo drugi tu iz Montluçon-a,
kjer se je gospa Vanneau-ova še le pred kratkim
časom naselila.

Maurice. No, odkodi pa izvirajo tedaj ta
natančna poročila?

Bidaut. A, ta so pač vsa iz prav zanesljivega vira. Nek stari odvetniški pisar, ki je živel preje v Havre-u, nameščen je nekaj časa sem v mojej pisarnici; ta stari dečko, prav priprost, pošten človek, poznal je gospoda Vanneau-a prav na tanko, in od njega imam vsa ta lepa poročila.

Maurice. Od poštenega moža?

Bidaut. Od poštenega skozi in skozi —

Maurice (za-se). Mogočni bog! (Glasno.)

Dobro, vse vam verjamem; ali čemu so pa tedaj te lažnjive solze, ta licemerska zvestoba njegove žene? V kakov namen?

Bidaut. O, da bi jo obžaloval, da bi jo čestil ves svet! To je tako ginljivo, to vzbuja toliko zaupanja, to ljudje občudujejo, in to privabi solidnega moža, tolažit vrlo vdovo, kaj jaz vem? Dosta, štel sem si v dolžnost, povedati gospodu Maurice Borel-u, kar vem, in kar vem iz gotovih virov! Premislite to, ravnajte se po tem. Če mi to še za zlo jemljete, ondaj vam, kakor sem dejal, ne bom odrekal običajnega zadoščenja, in ko bi me o tej priliki ubodli na smert, tedaj se mi bodo smejali moji kolegi, gospodje notarji. Če pa se boste prepričali o mojih dobrih namenih in o mojej resničnosti, no, tedaj si bova segla v roko. (Vzame svoje listine.) Sedaj bom pak

te-le spise uredil, in potem bom izvršil vaše naročilo za gospo Rey-evo, za smejočo vdovo, katera mi je — še enkrat naj ponovim — ljubša nego jokajoča. — Ljubi gospod Maurice, premislite si to! (Odide.)

Šesti prizor.

Maurice. Gospa Vanneau-ova.

Maurice (se je zgrudil na stol, bolestno ginjen).

Vanneau-ova (je stopila iz mej na polo odprtih vrat; slišala je, in je bleda; za-se). Malopridnež, uničil me je!

Maurice (vstane). Ona je. (Gre jej nasproti, ter jej ponudi roko.) Ste li opravila? Tedaj idiva!

Vanneau. Zbegani se mi zdite, Maurice!

Maurice. O ne, — ali če so vaša opravila končana, —

Vanneau. Končana so!

Maurice. Tedaj idiva!

Vanneau. Ne, da si vas uže več let nisem videla, vendar še nisem zabila, brati vam na obrazu. Nekaj imate!

Maurice. Nič!

Vanneau (po prenehljaji). Ah, čujte Maurice, lotila se me je nesrečna misel — ne boste me vzeli za svojo soprogo!

Maurice. Zakaj ne?

Vanneau. Kaj jaz vem? Neka slutnja mi pravi tako. Morebiti ker ste me uže enkrat zapustili, pa se bojim, da se bo to zopet zgodilo. Takrat se je zgodilo, ker vas je morala zunanja sila dolžnosti, sedaj —

Maurice. No?

Vanneau. Sedaj me ne ljubite več tako zelo, kakor takrat.

Maurice. Kakov pa imam vzrok, da bi vas menje ljubil?

Vanneau. Moj bog, brez brambe sem in sama; prepuščena sem obrekovanju in mnogo imam sovražnikov!

Maurice. Vi? Ženska? Kedo so ti sovražniki?

Vanneau. Tisti, ki so me snubili, odkar sem svobodna in kojih ponos sem žalila s tem, da sem jim odrekla. Drugi niso čakali, da sem bila vdova; menili so, da bi prevarila starega moža brez posebne spotike. Ti mi ne mogo nikedar odpustiti, da sem je zavrnila sè zaničevanjem. Izvedela sem za najgrše spletke, brezimna

pisma, polna žuganja so mi pošiljali v hišo; pokazala vam jih bodem.

Maurice. Kedo so ti sovražniki? Kako se zovejo?

Vanneau. Ne poznate jih.

Maurice. Kako, da ne bi niti enega —

Vanneau. Ne! Toda stojte — pač — vendar le. Ko sem preje tu vstopila zaradi dedščine umrlega Vanneau-a, ter sem se obrnola do nekega tukajšnjega pisarja, tedaj —

Maurice. A, tu pri Bidaut-u?

Vanneau. Gospod Bidaut nij bil navzočen — ali ne! takih stvari ne smete izvedeti. Idite, pojdiva!

Maurice. Govorite, želim to.

Vanneau. A nikar me napak ne razumite! Gospod Bidaut nema nič pri tem, in za boga ne bi rada videla, da bi ga zamenjali z malovrednim ljudstvom, katero me proganja — ne, ne, njega imam za časti vrednega moža in nezmožnega, da bi storil kaj tako grdega. Toda s časom bi vtegnol slišati od svojih blebetavih pisarjev tako obrekovanje, in ako bo v istem času izvedel, da nameravate poročiti se z menoj, štel si bo v dolžnost, svariti vas. On ali kedo drugi! In to se zgodi najkrepkeje in najizdatneje od neomadeževanih mož, ki so bili sami prevarjeni, in tako naju

bodo razdvojili, tako bodo naju ločili, ljubi prijatelj, in nihče ne bo izvedel, od kodi je prišla strela.

Maurice. Saj uže vem; Bidaut je govoril! (Jezno.) Legal se je! (Hoče skočiti v sobo na levej.)

Vanneau (ga zadržuje). Maurice!

Maurice. Pustite me!

Vanneau. Zaradi najine ljubezni, zaradi moje česti, Maurice, ne storite takega koraka! Moža, kakor je ta, staviti na laž v jezi, to vzbuja javno pozornost, to vaju pripelja do dvoboja in moje dobro ime bi bilo za vselej oskrunjeno. Za božjo voljo nikarte Maurice! Ali naj uže drugi pot govorijo ljudje, da ste moj ljubimec?

Maurice. Saj boste postala moja žena!

Vanneau. Kedo ve?

Maurice. Jaz vem, in predno preteče ura, vedelo bo vse mesto.

Vanneau (navdušeno). Maurice! Da, vi me ljubite, in to me dela nepopisljivo srečno! O moj ljubček, skrivajva svojo ljubezen, skrivajva svojo srečo vsemu svetu. Svet je poln zavisti in sovraštva ter ne pozna večega veselja nego srečne razdvajati. (Bidaut vstopi, ona tiho nadaljuje.) Maurice, pomnite to in molčite!

Sedmi prizor.

Bidaut sè zavitkom. Prejšnja.

Bidaut. No, gospod?

Maurice. Gospod Bidaut, dajte mi nazaj te papirje! Sedaj ne trebam več vaše poslužnosti!

Bidaut. A! (Da mu papirje.)

Maurice. Idite, gospa! (Odide z gospo Vanneau-ovo.)

Osmi prizor.

Bidaut. Potem pisarji.

Bidaut (osupnen). Kaj vraga mu je povedala gospa?! Kaj? Ah, gotovo kakovo onih koketnih ženskih ležij, katere imajo sanjarskim možem večjo veljavo, nego vsi naši notarski akti! (Odloži klobuk.) No, meni je tudi prav, to opravilo je končano! (Vzame brezmiselno Pavlov papir v roke, ter čita): Pred gospoda Bidaut-a, notarja sta prišli dve mikavni rami, z malo pegico.“ — Kaj?! (Vincent, Viktor in Pavel pridejo. On pomoli osorno Vincentu list pred oči; ta osupnen postoji, potem pa gre naglo k Pavlu, ter ga prime za uho in pravi): Malo pegico?

Pavel. Žalibog.

Zagrinjalo pade.

Drugo dejanje.

Salon pri gospej Rey-evi.

Srednja vrata. Stranska vrata na desnej. Za vrati v kotu okno. Na levej zadej v kotu vrata, ki drže k gospej Rey-evi. Zraven vrat spredej kamin. Mej srednjimi vrati in oknom je glasovir, kojega sedalo je obrneno proti oknu. Na desnej sofa in mala mizica. Pred kaminom na levej tudi mala mizica, na katerej leže albumi, rokavice in en pahljač. Zadej za mizico velik naslanjač.

Prvi prizor.

Meunier. Potem gospa Rey-eva, Laurence in gospa Jeanne Rey-eva.

Meunier (spravlja pohišje v red; zunaj se začuje trkanje in zvonjenje; gre zadej).

Gospa Rey (še nij videti). **Meunier!**

Meunier. Gospa?

Gospa Rey. Zvonilo je; pogledite, kedo je?

Meunier (pogleda ven). Manon je uže odprl!

Gospa Rey. Je li pismo? Nesite je brž mojej sinahi.

Meunier. Nij pisma, gospa, nego gospa Rey-eva sama, pa gospodična Laurence.

Jeanne in Laurence (prideta obe v koncertnej opravi).

Jeanne (gre skozi sobo, da Meunier-u neko znamenje, in odide na desno).

Laurence (hoče iti za njo).

Meunier (skrivnostno). Gospodična!

Laurence. Kaj je, Meunier!

Meunier (si ne upa vse naenkrat povedati). Ali ste se — dobro zabavali pri koncertu?

Laurence. Ne! Godba me dela otožno, zadaje mi boleost; Jeanne ve to in me nij hotela vzeti sè soboj, ali mama je zahtevala, in saj veš, ljubi Meunier —

Meunier. Da, da, vem! A propos! Mama me je ravno kar vprašala, če nij prišlo pismo?

Laurence. Res je! Danes je petega. Precej bom Jeanne upozorila na to. (Hoče iti).

Meunier (drznejše). Gospodična!

Laurence. Kaj pa še? (Položi svojo mantiljo na sofno naslonilo.)

Meunier. Jako čudno se vam bode zdelo, kar vam hočem povedati, a povedati pa vendar moram. Ali se še spominjate gospoda Maurice Borel-a?

Laurence (v zadregi). Maurice! (Se zave.) Kako bi se ga več ne spominjala! Tako dobro, kakor vseh oficirjev, ki so bili v polku mojega brata. In njega še posebno, saj je bil najboljši prijatelj mojega brata. Ali čemu tako vprašaš?

Meunier. Ker se mi je ravnokar — ker se mi je ravnokar zdelo, da sem ga videl.

Laurence (živo). Kaj praviš?

Meunier. Mamá je sedela tamo na naslanjači, in na njeno povelje sem odprl okno zadej — kar vidim nakrat spodaj na cesti mladega moža v gospodski obleki, ki je bil tako podoben gospodu Maurice-u, tako podoben —

Laurence. Jaz tudi, Meunier, jaz tudi!

Meunier. Tudi vi? Tedaj ste ga videli tudi vi na cesti?

Laurence. Ne, predvčeranjem sem ga videla na plesu.

Meunier. Tedaj res?

Laurence. Sedela sem zraven svoje sva-kinje. V nekem tropu oficirjev sem ga nakrat zagledala — vsaj imela sem ga za Maurice-a in sem planila po konci! To je bilo nepristojno, ali še le pozneje sem se domislila tega, in ko me je Jeanne vprašala, kaj da hočem, bil je uže izginol. Niti toliko poguma nijsem imela, da bi jej bila kaj povedala o tej prikazni, ali marveč o

podobnosti, katera je naju oba zmotila. (Žalostno.) Maurice je daleč od tukaj v Afriki, in nij nam nobenkrat več pisal po onem nesrečnem listu, kateri je poročil našej mamá, da nema več sina, — ubogej Jeanne, da nema soproga in meni, da nemam več brata na tem svetu.

Meunier. Ali, ljuba gospodična, saj se pač tudi iz Afrike pride nazaj — to se primeri! — in jaz ostanem pri tem: to je bilo vedenje, to je bila hoja gospoda Maurice-a, in nehote sem vskliknol: Pogledite no, madame, pogledite.

Laurence. Mojej materi si tako zaklical?

Meunier. Da, le mislite si! slepej gospej zaklicati: Pogledite no! uboga mama se je tudi glasno smijala temu.

Laurence (gre zamišljeno k glasoviru). Smijala se je? Ona se še zmerom lahko smeje, dobra mati! Ona se smeje, a medve — (Skozi okno pogledavši, zaupije) Ah!

Meunier. Gospodična!

Laurence. A sedaj se ne motim! To je Maurice! To jo on sam.

Meunier (teče tja). Saj sem dejal!

Laurence. Glej, glej — o! — (Omahuje ter se drži za stol.)

Meunier. Kako vas to prevzame, ljuba gospodična!

Laurence (se zaveda). Mene? O ne, o ne! Ali če si mislimo nekoga, da je bog zna kje, a potem ga nakrat zagledamo —

Meunier. Tudi meni se je taka godila, pa se nijsem tako prestrašil.

Laurence. Pogledi no za njim, Meunier, pogledi!

Meunier (gleda ven). Naprej gre!

Laurence. O! (Hiti k oknu; radostna.) Ne! Stoji! Nazaj gre! Sem gre proti našej hiši! (Čuje se udarec s kladivom.)

Meunier. Trka!

Laurence. Ali idi mu vendar odpirat! Idi!

Meunier (gredé). Saj sem vedel, da je bil on!

Laurence. Jeanne, Jeanne, pridi brž! Maurice je. Maurice je tu!

Drugi prizor.

Laurence. Jeanne. Potem Meunier in Maurice.

Jeanne. Maurice, praviš?

Laurence. Da! Prišel bo! Uže gre gori po stopnicah! Tukaj je!

Meunier (priteče). Madame, Madame! Gospod Maurice!

Jeanne in Laurence (mu hitita naproti).
Maurice! (Obstaneta pred njegovim resnim in strogim
obrazom, on se jima molče prikloni.)

Meunier (zavzet, poluglasno). Gospod Mau-
rice, to ste gospa Rey-eva in gospodična Lau-
rence! Mar jih več ne poznate?

Maurice (poluglasno). O pač, dobri moj
Meunier! Ali pusti nas!

Meunier (jako zavzet, grede ven). Kaj neki
ima?

Jeanne (z udanostjo, proti njemu). Maurice!

Maurice (mrzlo). Madame!

Jeanne (se zave). Gospod Maurice — račite
se usesti. (Usede se na sofo in mu pokaže stol.)

Maurice. Hvala vam, to bi bilo nepotrebno.
Moje naročilo treba malo besedij in malo časa.
Nij mi bilo mogoče, preje ga izpolniti. Še pred
enim mesecem sem bil ujetnik nekega arabskega
rodu, in pred malo dnevi sem stopil v Marselji
na suho.

Laurence (za-se). Moj bog!

Maurice (izleče zavitek). To, gospa, je vaše!

Jeanne (ginjena, obrne oči na zavitek). To je
od njega?

Maurice. V trenutku — svoje smrti mi je
dal polkovnik te zapečatenene listine in svoj križec,
z besedami: „Za njo —!“ za vas, gospa!

Jeanne. O! (Poljubi plakajoča zavitek.)

Maurice (za-se). Hinavka! V mojej navzočnosti poljublja to, in včeraj, ko je mislila, da sem bog ve kje, plesala je z veseljem (Glasno.) Z bogom, gospa!

Laurence. On odhaja! (Omahuje in se drži za sofo.)

Jeanne (zavzeta, vstane). „Z bogom“ pravite? Ali nas zapuščate, gospod Maurice?

Maurice. Nič več vam nemam povedati, gospa!

Jeanne. Nič več? Ah, in vi sami ste ga videli umirati, čuli ste njegove poslednje besede, vas je poslednjič pogledal! Mi vsi ne vemo nič družega, nego to da ga ne bomo nikedar več videli, a vi nam nemate ničesar več povedati?! Celo zadnje besede ne, ki se utisne v srce, in ki je moja, moja, njegove soproge! Terjam jo kot najdražo dedščino, terjam jo od vas! Ne idite tako od tod, gospod Maurice!

Maurice (nekoliko ginen). Moj bog gospa, kaj morem še povedati, česar bi ne bil uže povedal v listu, katerega sem vam takrat pisal o bolestnih poedinostih njegove smrti! (Ginen.) Nijsem ga mogel rešiti, odpustite mi to!

Jeanne (po bolestem prenehljaji, mirnejša). Te listine, gospod Maurice, obsegajo —?

Maurice. Brezdvojbena vaša pisma, morebiti njegovo zadnjo voljo — morda tudi — (Prestane, njegova roka je slučajno prijela pahljač na mizi; za-se.) Od plesa!

Jeanne (ga pogleda). Morda tudi?

Maurice (hladno in suhotno). Ako govori polkovnik v teh papirjih o neki nameri, katera je bila njemu, kakor tudi meni draga, ondaj vas prosim, gospa, prosim vas nujno, ne jemljite ozira na njo, — ta namera je ž njim umrla.

Laurence (za-se). Ne morem se več pokonci držati!

Jeanne (za-se). Ugenola sem — ubogo dekle! (Glasno.) Rotim vas, gospod Maurice, odpovejte se takemu vedenju, vsled katerega morave oderveneti! To čudno govorjenje, ta odločna strogost v hiši, katerej ste preje pripadali kakor domač sin! To, kar ste nama ravnokar naznamenjali in zopet oporekli, to vse naju bega, saj vidite, bega naju tako, da se niti ne upam zahtevati pojasnila, za koje se mi zdite pripravljene! — Obljubite mi vsaj, da boste zopet prišli — jutri — ali drevi —

Maurice. Drevi?! Ali ste zagotovljena, gospa, da boste prosta denašnji večer?

Jeanne. Ne umejem —

Maurice (igraje se s pahljačem). Sta se li dami predvčeranjem dobro zabavali na plesu?

Jeanne (prestrašena). Na plesu?! Ali ste bili na tem plesu, gospod Maurice?

Maurice. Kaj to de?

Laurence (živo). Jaz sem vas videla tamo!

Maurice. No tedaj, da, gospa, bil sem tamo — ni mi treba skrivati tega, (trdno) bil sem tamo, da bi nekoga postavil na laž, ki je trdil, da bom našel mej smejočimi se in srečnimi damami na onem plesu tudi gospo polkovnika Rey-a.

Jeanne (za-se, ginena). A!

Maurice. Nijsem ga mogel postaviti na laž!

Jeanne. O, pretrpela sem obsodbo celega mesta; vaše ne morem prenašati! Čujte me torej!

Maurice. Jaz nijsem vaš sodnik, gospa! Vprašala ste me, in jaz sem odgovoril —

Jeanne. Ali poslušati me morate, gospod!

Gospa Rey (zunaj). Jeanne! Laurence!

Jeanne. Za boga!

Maurice. Glas njegove matere!

Jeanne (v zadregi). Gospod, prosim vas, gospod! Vpričo nje, vpričo matere ne govorite niti besedici o tem, niti besedice! (Burno.) K glasoviru, Laurence, k glasoviru!

Laurence. Da, da —!

Jeanne. Igraj, igray, veselo melodijo, — polko, uže veš katero!

Maurice (Jeanni). Kaj to pomenja?

Jeanne. Za boga svetega, naj se vam še tako čudno zdi, kar boste slišali — ne govorite niti besedice v pričo nje!

Tretji prizor.

Maurice. Gospa Rey-eva. Jeanne. Laurence.

Gospa Rey. No? — ali nij nobenega človeka tu? — Laurence, moja hči, ali nijsi v salonu?

Laurence (igra polko).

Gospa Rey (ko je trenutje poslušala). Dobro, prav dobro, moje dete, prav dobro! Ljubim je, te krepke in vesele melodije; čegava je ta, Laurence?

Maurice (za-se). Je li res ta njegova mati, ki tako govori?

Gospa Rey. No, čegava?

Laurence (igraje). Ne vem, mamá! Igram le po posluhu. Slišala sem to melodijo, predvčeranjem se mi zdi!

Gospa Rey. Res je, takrat ste bili na plesu! — No, ali me bosta pustili, naj tu stojim?

Jeanne. Tu sem uže, mamá!

Gospa Rey. Le sem pridi, kako pa hočem naprej, če tvoje oči ne vidijo za-me?

Jeanne (porine naslanjač naprej, a potem jo pelja k njemu).

Gospa Rey (mrmra tja grede melodijo polkino).
Maurice (za-se). Kakova zastavica!

Gospa Rey. To je melodija za polko!
(Usede se.) Tako malo sta mi povedali! Povedita mi vendar obširneje o plesu. Bil je lep in sijajen, jelita? Krasne cvetice, mične toalete, kaj ne? Same prekrasne stvari, katere vidim le še v spominu — govorita vendar!

Jeanne (proseče pogleda Maurice-a). Da, mamá, ples je bil mikaven!

Gospa Rey. In tvoja oprava je bila sijajna nad vse druge, tega sem prepričana; imela si rožnato obleko, nijsi li dejala tako?

Jeanne (trudoma). Rožnato, da, mamá!

Gospa Rey. Rožnata barva se ti neki dobro podaja. A ti, Laurence, ali si se ti dobro zabavala?

Laurence (vstane od glasovira). O da, mamá!

Gospa Rey. Si li mnogo plesala?

Laurence. Prav mnogo!

Gospa Rey. Sramujta se vendar! Vse vaju moram izpraševati, kakor da bi bil ples kakov greh. To sem bila pa jaz vsa drugačna v

svojej mladosti. Takov ples mi je brnel in šumel še cel teden potem v spominu. Jeanne, prav na tanko mi moraš popisati ples, in popis poslati mojemu sinu v Afriko.

Maurice (za-se). Kako? — Umrlemu sinu?

Jeanne (tiho, stiskaje mu roko). Za njo še živi!

Maurice (se zadušenim glasom). O!

Jeanne. Tiho, tiho!

Gospa Rey. Dasiravno sedaj nijsem prav nič zadovoljna ž njim. Zadnji njegov list nij bil nič kaj vesel, nij bilo v njem nič tiste vojaške dobrovoljnosti, kakor sicer zmerom. Tudi ti si to dobro opazila, Jeanne! Da, da! Čitala si ga tako negotovo, kakor bi bila solze požirala.

Jeanne. Kakova misel!

Gospa Rey. Nadejam se, da bodoči list — (nakrat) ah, moj bog, mar mi vse tri ne mislimo? Nij li danes —? se ve da, danes je petega! In uže je dvanajsta ura minola; mar ni listonoša nič prinesel?

Laurence. Mamá!

Jeanne. Le potrpite, mamá! Prišla sem ravnokar domov, in sem baš hotela poklicati Meunier-a! (Zvoni.)

Gospa Rey. Ko bi bil moj sin bolan, saj bi mi gotovo povedali, jelita? Tega žalostnega

poguma pač ne bi imeli, da bi varali ubogo ženo, katera ne ve, kaj se godi okolo nje!?

Jeanne. Ne, ne!

Maurice (za-se). Nesrečnica! Kaj hoče storiti?

Četrty prizor.

Meunier. Prejšnji.

Jeanne. Tu je Meunier! — No, Meunier, nij li nobenega pisma od polkovnika? (Da mu znamenje.)

Meunier (ki nema nič v roci, razumeje in privoli v to). Pač, madame, pač! — Tu je pismo s poštnim pečatom „Algier“.

Gospa Rey (osrečena, pomoli mu roko naproti). A!

Jeanne. Daj, daj!

Meunier. Tukaj!

Maurice (za-se). Ne! To nij mogoče! (Obrne se proti Meunier-u.)

Laurence (ga prime za roko). Iz usmiljenja molčite!

Gospa Rey. Hvala, hvala ti, vrli Meunier! Ti niti ne veš, kakovo veselje mi napravljaš. (Meunier odide.) Urno, Jeanne, urno, dete moje!

Jeanne (vzame list belega papirja z mize in ga zloži; za-se). Zopet in zopet ta strašna komedija!

Maurice (za-se). Za boga, sedaj še le umejem!

Jeanne (se postavi, kakor da bi brala). „Draga mati!“

Gospa Rey. Ah, danes pa meni piše! Ne bodi mi ljubosumna, Jeanne, ti prideš dostakrat na vrsto. Ali naprej! Čitaj, čitaj!

Jeanne. „Draga mati, jedva mi je časa, da ti v naglici napišem nekaj vrstic; moj polk se odpravlja na pot, da se bo vrnol nazaj v Konstantine —“

Gospa Rey. Ah, tem bolje! Sedaj se bo vsaj mogel spočiti!

Jeanne. (za-se). Spočiti se! (Ozre se proseče na Maurice-a, da bi jej odpustil laž.)

Gospa Rey. Dalje, dalje!

Jeanne. „Ali ne dam oditi selu, da bi ne izbrisal utiska, kojega je naredilo moje zadnje pismo, kajti poslednje moje pismo je bilo nekoliko otožno, jeli? Bil sem nekoliko bolehen, ko sem je pisal. (Naglo dostavivši.) Sedaj pak sem zopet popolnoma okreval.“

Gospa Rey. Vidiš li, da sem to dobro vedela! Naprej, naprej! Morebiti nam javlja, da se bo kmalu domov vrnol.

Jeanne (se zgane o teh besedah). „Naš oddelek bo odpotoval zopet v notranjo Afriko, tedaj imam — malo upanja — v kratkem — vrnoti se k vam“. — (Solze jej zaduše glas.)

Laurence (tiho). Pogum, sestra, pogum!

Gospa Rey (dobrotljivo, seže po Jeanninej roci). No, no, no! Ne jokaj se zato! Pri vojacih nij drugače. Čakale smo poldrugo leto, bomo pa še nekoliko počakale, in potem se bo vrnil, morebiti kot general. (Proti papirju.) Jeli, Georges, da se boš vrnil kot general!

Jeanne. Da, mamá!

Gospa Rey (veselo). In potem? Potem nam bo pravil vse tiste smešne pripovedke o svojem debelem majorji, katere zna tako izborno pripovedovati, in kojim se tako srčno smejemo. No dalje, dalje!

Jeanne (s trudom). „Major Garnier“ — (Prestane.)

Laurence (tiho.) Pogum, sestra, pogum!

Gospa Rey. Saj je uže na vrsti — no tedaj?

Jeanne (s posiljeno veselostjo). Major Garnier“ —

Gospa Rey. No, smejem se uže naprej!

Jeanne. „Major Garnier —“ (Ne more več naprej in izpusti papir na tla.) je zapustil naš polk.“

Gospa Rey. Oj, kaka škoda!

Jeanne (konča nagloma). „Z bogom, mati! Objemi mesto mene mojo ženo, mojo ljubo Laurence, in — imej se dobro!“ (Pade onemogla na sofo.)

Maurice (se nasloni na kamin jokaje). Uboga žena, uboga mati!

Gospa Rey (se naglo obrne). Nekedo se joka tu! Nijsmo same! Kedo je tukaj?

Jeanne (zleti brž k njemu). Kaj ste učinili?

Gospa Rey. Kedo je tukaj?

Maurice. Jaz, gospa, jaz — Maurice!

Gospa Rey. Maurice?!

Laurence (za-se). Izgubljeni sva!

Gospa Rey. Vi ste tukaj. Maurice?

Maurice. Vstopil sem tisti hip, ko so prinesli pismo — nijsem hotel motiti vašega veselja — obstal sem — prav tiho, tamo pri vratih, potem pak se mi je užalilo, ko sem bil tako neopazovan v krogu družine, katerej sem se smel preje tudi jaz prištevati, užalilo se mi je in solze so me posilile, srečne solze, gospa, katere so izdale mojo navzočnost.

Jeanne (tiho). Hvala, hvala!

Gospa Rey (očitaje). Zapustili ste mojega sina, od katerega ne bi se bili smeli nikedar ločiti — zakaj, Maurice?

Maurice. Moral sem vzeti odpust, da bi — prevzel dedščino svojega strijca, ki je nagloma umrl. Kmalu bom zopet nazaj odpotoval!

Gospa Rey (veselo). In mojega Georges-a ste prav zdravega zapustili, jelite!

Maurice. Prav zdravega, da!

Gospa Rey. Maurice, pridite sem! Objemite me namesto mojega sina!

Maurice. O srčno rad! (Poklekne pred njo, ona ga poljubi na čelo.)

Gospa Rey (ga objame z rokama). Ostanite pri nas, do svojega odhoda! (Tipa njegovo obleko.) Ah, saj niste v uniformi! Zakaj pa ne? Ne vem, če je lepa vaša uniforma, a ljubim jo vendar — ljubim te vojaške zdravnike, ki ne moré, nego zdravijo. In potem, Maurice, vi spadate k mojim vražam! Nikar ne zapustite mojega sina. Mislím si, ko bi ga kljubu mojej molitvi zadela kroglja, tedaj bi ga vi gotovo ozdravili, gotovo vi, Maurice, ozdravite mojega sina!

Maurice (trudoma). Da, gospa — da!

Gospa Rey (ga hoče vzdignoti). Vašo roko, Maurice! Lehni strah me je nekoliko pretresel, in moj zdravnik zmerom pravi: „Mir, le mir! Vsaka silna vzburljenost je vam nevarna!“ — In moj doktor me pozna! Peljite me k vratom

moje sobe, od todi naprej vem pot. In potem — (poda mu roko) drevi bote prišli, jelite? In jutri! (Odide.)

Peti prizor.

Maurice. Jeanne. Laurence.

Maurice (pade na kolena pred Jeanne, katera sedi na levej). Odpuščanje! Odpuščanje! Jaz sem nesrečen!

Jeanne. Maurice!

Maurice. Sedaj vse vem! Pustite me, da klečim pred vašo pobožno ležjo.

Jeanne. Ne, ne, nijsem še opravičena pred vami. Dajte, da vam vse povem, in poslušajte me, potem še le bodete spoznali, kaj sem pretrpela od onega — (prestane). Tistega dne, kateri je prinesel strašno poročilo o smrti mojega Georges-a, bile sva sami, Lavrence pa jaz. Kaj se je zgodilo potem, jaz ne vem. Ko sem se zopet zbudila iz nezavesti in so ubogi Lavrenci potihoma lile solze, morali sva misliti na mater, ki še nij vedela ničesa. (Vstane.) Šla sem v njeno sobo, pomolila sem roke proti njej in ravno sem hotela reči: Georges, vaš sin je mrtev! — Tu

pak mi je o pogledu te slepe, slabotne ženske zastal jezik; vest mi je pravila: „Stoj! uboga mati se bo zgrudila mrtva na tla, če jej poveš žalostno poročilo.“ Hitela sem proč in sem poklicala plakajočo Laurence, da je šla z menoj iz sobe. Ko sem drugi dan mater zopet našla, kako se je mirno in veselo smehljala, skušala sem iznova, a zopet zastonj; tako je prošlo nekaj dnij, tednov, mesecev, a še jej nijsem bila nič povedala. Bile smo na deželi, in posrečilo se mi je, da sem jo celo leto tamo obdržala. Nij smo sprejemale nobenega obiska; nihče nas nij videl, nihče povpraševal. Mogla sem nositi žalna oblačila, mati jih nij videla. Ali vedno molčanje jej kmalu nij več zadostovalo; morali sva si izmišljati, morali sva se legati. Georges je pisal vsakih štirinajst dnij, in mati je natanko vedela za vse te dneve: bili so to naši prazniki. Peti dan vsacega meseca je povpraševala: Nij li še pisma tukaj? Sedaj sva jej morali preskrbovati pisma, in začela se je ona grozna komedija, katero ste ravno kar videli, novice, burke sva si morali izmišljevati, ki so mi trgale srce, in čestokrat so se mi zdele zločinstva — ali uboga mati je ostala vesela in srečna, jaz pak morem na tihem jokati, saj ne vidi mojih solza.

Maurice. Uboga Jeanne!

Ena se joče, druga se smeje!

Jeanne. Da pač, uboga Jeanne! Obsojena sem bila legati se in kmalu še k hujšemu, k lišpu in smehljanju. Mati je silila na to, da bi se preselile v mesto. Georges je bil ukazal, da naj njegova soproga in sestra živita med svetom za njegove nenavzočnosti, in sedaj je zahtevala mati, naj obiskujeva družbe, koncerte, plesove. Kakov novi strah! Branila sem se in sem se izgovarjala sedaj s tem, sedaj z onim. Tedaj — tedaj je bila mati hladna proti meni in neprijazna, a nekega dne mi je dejala — o, nikedar naj ne izve, kakovo bolest mi je zadala — dejala je, da sem slaba sestra za Laurence, kajti ubogo dekcle nema nikogar razun mene, da bi prišla mej ljudi —

Maurice. O, odpustite jej, saj nij vedela —!

Jeanne. Tako je prišlo, Maurice, da ste vdovo polkovnika Rey-a zopet videli na plesu, tako je prišlo, da me zovejo smejočo vdovo — (plakaje). O bog nebeški, kako to boli!

Maurice (vzkliknovši). O jaz nesrečnik, kaj sem storil?

Laurence. Kaj vam je?

Jeanne. Kaj menite?

Maurice. Tu je bila moja sreča v tej hiši — a izgubil sem pravico, stopiti zopet va-njo.

Laurence. Vi?!

Jeanne. Pravico?

Maurice (Laurenci). Tedaj vedite! Zadnja misel vašega brata, katero sem preje tako surovo zatajil in zavračal, ona zadnja misel, katera me je pripeljala nazaj na Francosko, ta je bila moja bodočnost, bila je moje življenje, bila je — naša zaroka, Laurence!

Jeanne. No?

Maurice. Ležnjivi videz vašega življenja, srd proti vam, kateri se je vrinol v moje srce o vaši dozdevnej lehkomiselnosti, zapeljal me je do nekega koraka — zastavil sem svojo svobodo, svojo čast, nisem več sam svoj, predal sem svojo bodočnost — storil sem nas vse nesrečne.

Jeanne in Laurence. Moj bog!

Maurice. Imejte se dobro, Jeanne! — Laurence, imejte se dobro!

Jeanne. Maurice!

Maurice. Imejte se dobro! (Odide.)

Laurence. To je huje nego smrt!

Zagrinjalo pade.

Tretje dejanje.

Bidaut-ov kabinet.

Srednja vrata. Stranska vrata na levej in na desnej v kotu. Na levej pisarnica. Na desnej kamin.

Prvi prizor.

Bidaut (sam; sedi na naslanjači pri kaminu in čita časnik. Ustavi čitanje). Gospodično Laurence, sestro polkovnika Rey-a, zapustil, da bi gospo Vanneau-ovo — ah, to postaje vendar zmerom jasneje: vsi ljudje, katerim delam ženitovanska pisma, vsi so abotni. V vsem tem sodnijskem okraji je le eden pameten človek, eden edini, in ta je — notar, kateri se ne oženi. — Meni tudi prav! (Čita.)

Drugi prizor.

Vincent. Bidaut.

Vincent (na pragu pri vratih na desnej). Gospod Bidaut!

Bidaut. Vi ste, Vincent? Ali kedo praša po meni?

Vincent. Sluga gospe Rey-eve, vdove Rey-eve je tukaj! Dala je gospodu Bidautu poročiti, da bo prišla ob treh sem podpisat se.

Bidaut. Vdova Rey-eva? Saj bi prav za prav moral jaz k njej iti. Čudno! Od smrti polkovnikove je ta hiša zaprta vsemu svetu, celo notarju, kateremu so sicer vsa vrata odprta.

Vincent (mrmraje mej zobmi). Zaprta hiša pak se tudi celo nič ne ujema z življenjem smejoče vdove.

Bidaut. Saj sem si mislil! Izreka „smejoča vdova“ ne sme manjkati. Tedaj se prištevate tudi vi onim puritancem, ki obsojajo zalo vdovo?

Vincent (grede k Bidaut-u). Da, gospod Bidaut; mar zagovarjate to vdovo?

Bidaut. Jaz? — rad sem družega menjenja nego občno menjenje, in če vidim zalo mlado gospo Rey-evo s temnimi očmi, vzbuja se mi vselej poželenje, da bi postal branitelj in

pravni zastopnik te od vsega mesta obsojene dame. (Čuje se zvonjenje.) Mar je uže ona tu? Pogledite, Vincent.

Vincent. Jaz, gospod Bidaut?

Bidaut. Ah, da tako! Vaša krepost neče priti v nikako dotiko sè škrateljčkom v rožnatej obleki. (Smeje se.) Njej to nič ne de, ubogi Vincent, če padete vi v omedlevico.

Tretji prizor.

Prejšnja. Jeanne Vanneau-ova.

Vincent (živo). To nij ona!

Bidaut. Gospa Vanneau-ova! (Vstane.)

Vanneau (pri vratih). Imate li časa, gospod Bidaut?

Bidaut (Vincent-u). Pustite naju! (Vincent odide.) — Vi, gospa — vi ste tukaj v mojej hiši?

Vanneau. Zdi se mi, da ste zavzeti o tem?

Bidaut. Zavzet? — Da, nekoliko! Ali še več — zmešan, v zadregi, če hočete, kajti predno mi pridete še korak bliže, štejem si v dolžnost, povedati vam: Varujte se gospa! Stopila ste v hišo sovražnikovo.

Vanneau (smehljaje se). Kako to?

Bidaut. Vsakako pa poštenega sovražnika, koji je zapisal na svoja vrata: Tu je nastavljena past!

Vanneau. Zares?

Bidaut. Da, da! In ker sedaj to veste, brez drugega k — drugim rečem! Izvolite se usesti. (Kaže stol.)

Vanneau (smehljaje se, gleda na stol). Usesti? Ker ste mi pravili o „pasteh“, ne vem, ali bi se upala.

Bidaut. Naslanjač je neškodljiv in varen!

Vanneau (se usede). Kaj pomenja vse to? Vi, gospod Bidaut, da ste moj sovražnik?

Bidaut (stoječ zraven nje). Osramočen vam to obstajam.

Vanneau. Ah, saj mi to dela veliko čast! Le navadni in srednje mere ljudje so prijatelji vsemu svetu, in kogar smatrajo vrednega sovraštva takovega moža, kakor vi, ta ne more biti brez zaslug.

Bidaut. No, tedaj pak vam se zdi prikupljivo to govorjenje?

Vanneau. Prav zelo prikupljivo. Toda ker takov mož, kakor vi, težko da — platonično sovraži, tedaj bi vas vprašala prav odkrito, — kakor mej poštenimi sovražniki — kaj namerjate proti meni?

Bidaut. Vprašajte raje: kaj ste namerjali proti meni? Kaj ste storili proti meni?

Vanneau. A, tako daleč sva uže? Sedaj pa le kar naravnost povejte! Le brez strahu!

Bidaut (se usede k njej). No zares, gospa, lajšate mi mojo izpovedbo. Jaz nijsem rad človeku v lice prijazen; izpovedujem se vam torej prav odkritosrčno, da sem včeraj — niti preje niti pozneje, nego ravno včeraj —

Vanneau. Včeraj?

Bidaut. Da sem včeraj malo slabo govoril o vas, in prav slabo o vašem umrlem soprogu, o ranjkem gospodu Vanneau-u.

Vanneau (vesela). Saj je to jako kratkočasno! — In kaj ste grajali na meni in na umrlem gospodu Vanneau-u.

Bidaut. Mar ne veste tega?

Vanneau. Ah, jaz imam toliko napak —

Bidaut. Prosim! Tedaj k stvari! Kar sem slabega govoril o vas, to sem pravil gospodu Maurice Borel-u.

Vanneau. Tako, in zakaj ravno njemu?

Bidaut. O, samo njemu in sebi v zabavo.

Vanneau. Aj, glejte no! V vašo tolažbo pak morem dostaviti: Ta slaba vaša govorica mi je bila popolnoma znana.

Bidaut. To vam verjamem.

Vanneau. In zahvaljujem se vam za ljubav, ki ste mi jo storili s tem.

Bidaut. A, sem vam li storil s tem kako ljubav?

Vanneau. Da!

Bidaut. Tedaj prosim, da oprostite, kajti to nij bil moj namen!

Vanneau. Toliko ste duhoviti, da me bodele lahko umeli. So neka tla, na koja ženska le z bojaznijo stopi, in so stvari, kojih ne more izgovoriti. Na primer, da mož, kojega ime nosi, nij bil vselej nje vreden, in posebno, da je — tega moža ljubila. Priznati enake stvari je — jako mučno, in brez vaše odkritosrčnosti, gospod Bidaut, bila bi ostala nasproti gospodu Maurice-u v napačnem, celo nevarnem položaji. Sedaj pak je vaše ljubeznjivo sovrašтво vse to povedalo gospodu Maurice-u, in meni — meni treba samo še potrditi, kar je mnogo laže.

Bidaut (živo). Vi hočete —? (Poklanjaje se.) Premagan sem!

Vanneau (za-se). Sedaj ne bo nič več pravil, ker si misli: povedal sem in končal.

Bidaut. Ali, dasiravno priznavam, da sem premagan, vendar ne odložim orožja, gospa. Vzemite to „ad notam“! Jaz sem trdovraten so-

vražnik. Vse bom upotrebil, da gospoda Maurice-a oženim z neko damo, katera — to trenutje ne sedi poleg mene.

Vanneau (burno). Gospod Bidaut! Čujte tudi vi mene! Jaz ljubim gospod Maurice-a! Bil je moja prva ljubezen, in ta kakor veste umrje z nami!

Bidaut (mej zobmi). Da, da, vem, tudi če se ta prva ljubezen z drugo — dobro nadomesti.

Vanneau (vstane, zaničljivo). Milujem vas, gospod, vi niste nikedar ljubili.

Bidaut. Nasprotno, prav mnogokrat!

Vanneau. Tem slabše!

Bidaut. Za-me?

Vanneau. Za vse one, katere ste ljubili.

Bidaut. Jako prikupljivo! (Za-se.) Preljubenzjiva je, in jaz imam kaj rad takove ženske!

Vanneau (zopet hladokrvno in zaničljivo). Misli hočem, da me je gospod Bidaut, zasebnik, človek, ki svet pozna, imel vredno tako ljubeznjivega sprejetja; a ne gospod Bidaut, notar. Je li ta misel prava?

Bidaut. Čisto prava!

Vanneau. Razgovor z gospodom Bidaut-om, kot človekom, zdi se mi sicer jako zanimiv, ali vendar nissem samo zbog tega razgovarjanja prišla.

sem; vprašam tedaj: Je li gospod Bidaut, notar, tudi moj nasprotnik?

Bidaut. Nikakor ne!

Vanneau. Kupili ste svoje notarstvo, in, kakor pravijo, precej drago.

Bidaut. To so vam napačno poročili: plačal sem je jako drago.

Vanneau. Treba vam je torej opravkov, da je plačate.

Bidaut. Mnogo opravkov!

Vanneau. Opravkov od mene ravno tako, kakor od drugih ljudij!

Bidaut. Se ve da!

Vanneau. Vrhu tega ste zaprisežen uradnik, prisega vas zavezuje narejati pogodbe.

Bidaut. Čim več, tem bolje!

Vanneau. No tako! Z gospodom Bidaut-om, kot človekom sva se dogovorila, sedaj pa prosim in naročam gospodu Bidaut-u, notarju, napisati mojo ženitveno pogodbo z gospodom Maurice Borel-om! (Pogleda mu srpo v obraz.)

Bidaut (se smeje). No, to je prav originalno! (Prikloni se.) Napisal bom vašo pogodbo!

Vanneau (se smeje). To mi je povšeči!

Bidaut. Sedaj jo bomo napisali, a pozneje jo bomo zopet raztrgali.

Vanneau. Morebiti je pa tudi ne bomo raztrgali!

Bidaut. Govoriva torej o pogodbi!

Vanneau. Govoriva o pogodbi. (Vzame zavitek s papirji, katerega je bila preje na mizo položila.) Tu so vsi potrebni papirji.

Bidaut. A, vam se jako mudi!

Vanneau. Od denes, da! Včeraj še nisem mislila na to, da bi se v kratkem omožila! Denes zjutraj pak je nastopila okolščina, — katera sicer samo mene zadeva — vsled koje bi bilo želeti urnega rešenja.

Bidaut. Tako? (Za-se.) Mar se je polkovni zdravnik vendar-le ohladil? — (Usede se jej nasproti.) Pogledimo! Rojstni list? Prav dobro! — Ah, vaše ženitovansko pismo, vaše takratno! — Dalje? Pismo hiše Durand, Vanneau in drugov v Havre-u — dobro, dobro; ali saj ne najdem —

Vanneau. Česa?

Bidaut. Najvažnejega pisma.

Vanneau. Najvažnejega pisma?

Bidaut. Najpotrebnejšega za novo možitev —

Vanneau. Katerega pa?

Bidaut. Mrtvaškega lista vašega prejšnjega moža.

Vanneau (mirno). Mrtvaškega lista Vanneau-ovega? Na tega menda vendar ne mislite!

Bidaut. Nasprotno, nanj prav zelo mislim!

Vanneau. Ali saj vendar dobro veste, da ga nemam, da ga niti ne morem imeti. Vanneau je umrl o okolščinah —

Bidaut. Vi me napačno razumejete, gospa! Jaz pač dobro vem, da na ladiji nij bilo občinskega urada, niti ne župana v uniformi, da bi naredil formalni list — saj tudi ne mislim rednega mrtvaškega lista, ali menim kakoršno koli pismo, ki bi takov list nadomestovalo, kakovo spričevalo, ki je posneto po kakej preiskavi tega dogodka, s kratka, kakov poverjen izkaz.

Vanneau (negotovo). Takovega pisma nemam!

Bidaut. Pa ga potrebujete.

Vanneau (nemirna). In to bi se jako težko dobilo, jelite?

Bidaut. Težko ne! Ali se ve da ne takoj. Saj ima Francoska povsodi, tudi onkraj morja svoje konzule. Ti bodo lahko potrdili dogodek, hočem reči smrt Vanneau-ovo, proti temu se ve, da je gospod Vanneau zares mrtev!

Vanneau (skoči po konci). Tedaj dvomite o tem?

Bidaut (jej gleda srpo v obraz, a ne odgovori nič).

Vanneau (čuti, da se je izdala, premaguje se, in rahlo nadaljuje). Ne odgovarjajte mi, gospod Bidaut?

Bidaut. Moj bog! Jaz ne dvomim ničesar, jaz, — kaže se, da je tako —

Vanneau. Kaže se? — Gotovo! — Žalibog! —

Bidaut. Gotovo je, da, za Bidaut-a, kot človeka, s katerim nimate nič več opraviti, ali za Bidaut-a, notarja nij gotovosti brez spričeval in pisem — tako zahteva moja prisega.

Vanneau. Ali uže dve leti sta pretekli od onega časa, dve leti.

Bidaut. Da, da, dve leti je, natanko se spominjam člankov v novinah. Gospod Vanneau je ukazoval paketnej ladiji „Ajax“ in je pripeljal iz vzhodne Indije dve- ali tristo delalcev na otok Martinique ali Guadeloupe. Tu je nastal mej delalci punt v očigled otoka Bourbon-a; vsi mornarji so bili pomorjeni in vrhu tega se je vnela še ladija in se je potopila — eden edini mornar je ušel smrti, prišel je na suho in povedal strahovito dogodbo.

Vanneau. Se ve da in isti mornar je videl gorečo ladijo, ko se je topila in pogreznola z vsem, kar je bilo na njej — nihče, nihče se nij rešil.

Bidaut. (Vstane.) No da, da, ponavljam vam tudi, da se bo potrijilo brž ko ne dobilo, in ako ne, da bodo odločili rok, — takovi dvomljivi položaji treba da se končajo; vi niste edina ženska — (Govoreč išče po predalih papirja in izleče papir). Le glejte tukaj, tu je precej v našem mestu gospa —

Vanneau (živo). Kedo?

Bidaut. Gospa Rey-eva.

Vanneau. No?

Bidaut. Njen mož je umrl o okolščinah, katere ne dopuščajo nikakoršnega postavnega potrijla.

Vanneau. Veste li to za gotovo?

Bidaut. Moj prednik v notarstvu, gospod Bergerin, bil je ondaj notar Rey-eve družine, on bi vam mogel povedati vse posameznosti.

Vanneau. No, kaj je storila gospa?

Bidaut. Tega ne vem!

Vanneau. Nekaj je vendar morala storiti? Saj človek ne more ostati v takej negotovosti — jelite? Ta gospa Rey-eva ravno tako ne more, kakor i jaz ne —

Bidaut. Omožiti se? — Ne, tega ne more storiti uboga žena!

Vanneau (se pripravlja na odhod). Govorila bom z gospo Rey-evo; poznam je sicer ne, ali

kaj to de? Saj vem kje stanuje. Povedala mi bode, katere korake je ona storila. (Zunaj se čuje zvonjenje.)

Bidaut (izleče uro). To vam bode prav zložno. Menda je gospa Rey-eva sama, ki zvoní.

Vanneau. Ali jo pričakujete?

Bidaut. Usedite se! — Ona nema tu družega opravka, nego podpisati svoje ime.

Vanneau (se usede na naslanjač pri kaminu, torej obrne hrbet proti drugim).

Četrty prizor.

Jeanne Rey-eva. Laurence. Prejšnja.

Jeanne. Nijsem vas hotela morati, gospod Bidaut, da bi k nam hodili, ker sva uže tako šli od doma, in bom tu podpisala pooblastilo, koje ste zahtevali.

Bidaut. Tukaj, gospa! (Odkáže jej stol, ter jej poda pero. Ona hitro podpiše ter mu da papirje.)

Jeanne. Je li tako prav?

Bidaut (číta). „Jeanne Duplessis.“ — Pardon! prosim, dostavite: „vdova Rey-eva“.

Jeanne (se trese in izpusti pero iz rok).

Bidaut (jo pazno ogleduje, pobere pero, in jej ga da nazaj; za-se, ko ona piše). Naj govori vse mesto, kar hoče, jaz pravim: To nij smejoča vdova, nego jokajoča (kažoč Jeanne Rey-evo) ta-le!

Jeanne (je podpisala). Je li to vse?

Bidaut. Kar se tiče notarja, da, gospa, ali —

Vanneau (vstane in pozdravi). Gospod Bidaut mi je ravno kar rekel, gospa, da bi bili pač tako prijazna, dovoliti mi kratek razgovor z vami.

Bidaut (predstavlja). Gospa Vanneau-ova.

Jeanne. Jaz, gospa? — Jaz nijsem sama, in moja sestra —

Bidaut. Ko bi hoteli, gospodična, stopiti v mojo biblioteko?

Laurence (se ozre vprašujoče na Jeanne Rey-evo).

Jeanne. Idi, Laurence!

Bidaut. Se ve da vam ne morem obetati mnogo zabave z mojimi pravoznanskimi klasiki in pergamentnimi knjigami, ali človek stori, kar more. (Bidaut in Laurence odideta na levo).

Peti prizor.

Jeanne. Gospa Vanneau-ova.

Vanneau. Predmet tega razgovora je jako važen, gospa, za-me, in najbrž tudi zanimiv za vas; — smem li prositi? (Usedeta se.) Soprog, katerega jaz objokujem, ločil se je od življenja o takovih okolščinah, da se njegova smrt ne more potrditi po postavnem potu. Dvom o njegovej resničnej smrti, katerega žalibog jaz ne morem deliti, vstal je v vestnem moži, gospodu Bidaut-u, in hotela sem vas povprašati za svet, kako bi se dal ta dvom odstraniti?

Jeanne. Mene, gospa? Kako bi vam jaz mogla pri tem koristiti?

Vanneau. Kakor mi je ravno kar povedal gospod Bidaut, sta si najina položaja žalostno podobna. Tudi vaša izguba doslej še nij utemeljena po uradnem izkazu — je li to res?

Jeanne. To je res! — Ali kaj pa sploh menite s tem?

Vanneau. Mislila sem si, da je vam, kakor meni vsak dvom — naj bo še tako slabo utemeljen — nestrpljiva muka.

Jeanne (ustavivša jo. naglo). Dvom? — Vi pravite — kak dvom?! — (Kakor bi se hipoma domislila.) O, vi ste mnogo boljša, nego jaz!

Vanneau (zavzeta). Gospa!

Jeanne. Pisali so mi nekega dne: Vaš mož je mrtev! in jaz sem se zgrudila pod tem strašnim udarcem ter nijsem vprašala nič drugzega. Mar ne bi bila morala zaklicati: To nij res! Jaz ne verjamem, dokazov hočem imeti, moram imeti dokaze! O, gospa, vi ste mi še le pojasnili mojo dolžnost!

Vanneau (jo ogleduje, za-se). Kaj hoče s tem reči?

Jeanne. Ne vem sicer kakovo upanje so vam mogli dajati — pa verujte mu, naj se vam izpolni! jaz nimam nobenega upanja več! (Kakor sama za-se). In vendar! Maurice, ranjen, bil je ločen od svojega prijatelja, predno je ta — (Ustraši se te misli.) O, moj bog, moj bog! ne daj, da bi se ta misel ukoreninila v meni! Ne, ne! Ne takega brezmiselnega upanja! Brezmiselno je, vse je proč! Od vsega, kar sem ljubila, (bolestno) nij mi nič ostalo drugzega, kakor grob, nepoznani grob v nedohodnej daljavi — brez cvetke — brez solze! (Vzravna se po konci.) Toda poiskati ga hočem, naj bo še tako daleč, naj se zdi človeku še tako težavno najti ga — da, to sem sklenila! Zahvaljujem se vam, gospa! Pomogla ste mi do tega sklepa, jutri bom odpotovala, jaz (omolkne,

osupnena od mrzlega, opazujočega pogleda gospe Vanneau-ove) — ali sem vas morda napak umela?

Vanneau. O ne, gospa! (Za-se.) Je li to komedija? (Glasno.) In prav dobro umejem vzlet vašega srca. Ali včasih so v človeškem življenju tako silne okoliščine, da se jim mora ženska podvreči. Jaz nimam rodbine. Vdova, ki šteje 27 let, ki je popolno osamela, izpostavljena je vsakoršnemu obrekovanju. Čutim se nezmožno, živeti dalje brez podpore — zatorej sem menila, da mi bo mogoče izvedeti od vas — s kratka, sklenila sem zopet omožiti se. (Jeanne nehote pomakne stol nazaj in ogleduje gospo Vanneau-ovo od strahu odrevenela.) Vzela bom gospoda Maurice Borel-a.

Jeanne (burno vstane). Maurice-a! — Maurice-a? To nij mogoče!

Vanneau. Zakaj neki ne?

Jeanne. Maurice nij svoboden!

Vanneau (živo). Kedo to pravi?

Jeanne. On nij svoboden, gospa! (Za-se.) Sedaj umejem, kar je nama zamolčal!

Vanneau (vstane in se jej bliža). Gospod Maurice Borel je bil včeraj — pri vas!

Jeanne. Gospa!

Vanneau. Videla sem ga, ko je prišel ven; bila sem komaj dva koraka od vašega stanovanja!

Jeanne. No?

Vanneau. Bil je bled in vzburjen, in ko me je ugledal, skušal je zastonj skrivati svojo zadrego. (Burno.) O, sedaj vendar enkrat poznam žensko, katera mi hoče iztrgati mojega zaročnika.

Jeanne (tresočna se od srda). Zdi se mi, da ne zapazite, gospa, da me žalite in zasramujete. Dejala ste —

Vanneau. Da!

Jeanne. Da bi mogel kakov mož kot soproga dobiti to roko, katera je bila zvezana s zakonsko vezjo z roko polkovnika Rey-a, da bi mogla v drugič oddati svoje srce, katero je šlo v grob z mojim Georges-om — o, izmej vseh razžalitev, ki sem jih uže morala pretrpeti, je ta najbridkejša. Idite po svojem potu, gospa, vdove polkovnika Rey-a ne boste srečevali po svojih stezah. Niti besedice več! Medve se ne moreve umeti. Jaz sem ljubila svojega soproga iz vse svoje duše. Vi iščete nove ljubezni, želim vam sreče k temu.

Vanneau. Ali kaj na tem svetu pak je moglo v vašem stanovanji tako vzburiti gospoda Maurice Borel-a?

Šesti prizor.

Prejšnji. Laurence.

Laurence. To vam bom jaz povedala, gospa! Vzel je nazaj besedo, katero je dal nepremišljeno mojemu umirajočemu bratu. Raztrgal je moje srce in je šel iz našega stanovanja svoboden in brez vsakojake zaveze.

Vanneau. Dosti je, gospodična, dosti: Kar mi vi tu omenjate, to je zadeva, katero mi bode razjasnil gospod Maurice Borel. (Poluglasno Jeanne Rey-evej.) Prosim vas odpuščanja, gospa! (Odhajajoča, grede mimo Laurence.) Z bogom, gospodična! (Odide.)

Sedmi prizor.

Jeanne. Laurence.

Laurence (začne plakati). O, moja sestra! Jeanne (jo objame). Uboga Laurence!

Laurence. To je tedaj rešitev zastavice! On ljubi to gospo, poročil se bo ž njo.

Jeanne. A ti?

Laurence. Ljubim ga iz srca! Sama sebi sem to tajila, dokler sem še mogla upati. Sedaj,

sedaj to kar tako izrekam, ljubim ga! Ko je naju silila mati na plesove in koncerte, dejala sem tiho sama za-se: Dobra mati, trapiš naju brez potrebe. Tisti, kójega iščeš za-me, biva v Afriki in se bo vrnil domov z mojim bratom. Ah, brat Georges se nij vrnil, in Maurice je drugej za ljubo prišel nazaj. Obe sve vdovi, dobra Jeanne, in uže zato, jeli, da se ne bove nikedar ločili. Kaj ne, ljuba sestra, da mi boš ostala zvesta?

Jeanne. In ko bi te sedaj tudi jaz morala zapustiti?

Laurence. Jeanne?!

Jeanne. Ko bi odpotovala?

Laurence. Kam?

Jeanne. Tja, odkoder se Georges nij več vrnil.

Laurence. Mogočni bog, če te prav razumem! — Jeanne, ljuba sestra, ne udajaj se takovej misli, ne udajaj se takovemu upanju.

Jeanne. Upanju? — Dete, saj nijsem blazna. Toda potovati hočem tja, in moram.

Laurence. A najina mati?

Jeanne. Ti boš ostala pri njej!

Laurence. Ali saj nijsem v stanu — varati jo; izdala se bom in vse bo izvedela.

Jeanne (se obrne proti vratom). **Gospod Bidaut!** **Gospod Bidaut!**

Osmi prizor.

Bidaut. **Prejšnji.**

Jeanne. **Gospod Bidaut,** spravila bom del svojega premoženja v denar, a k temu potrebujem vaše pomoči. Ali ne bi bili tako prijazni, da bi prišli jutri k meni?

Bidaut. Ob katerem času?

Jeanne. Pripravljena bom o vsakej uri. (Pozdravi in odide z Laurence.)

Deveti prizor.

Bidaut. **Potem Vincent.**

Bidaut (gleda za-njo). Glej, glej! Saj je ta tudi vzburljena! Ves svet se vzburlja. Včeraj gospod Maurice od jeze; danes vdova Vanneau-ova od strahu, da bi utegnil njen ljubljeni soprog zopet oživeti; ravno sedaj-le mlada gospodična,

katera je priburila iz moje biblijoteke. (Smeje se.) Manjkalo je samo še, da bi se bil tudi jaz vzburil! O ne! to se notarju ne primeri nikedar! Gospod Bergerin, moj prednik, utisnol mi je nauk: Bidaut, mladi prijatelj, pusti ljudi, naj se smejejo, jokajo in kriče okolo tebe, ostani miren, Bidaut, srčno miren! Da, zapri svoje srce v predal, in piši brezčutno, kakor trska, svoja pisma; le potem boš postal dober notar!

Vincent (zunaj, sè stokajočim glasom). Gospod Bi — gospod Bi — gospod Bidaut!

Bidaut. No, še kakov vzburjenec?

Vincent (se privleče noter, bled in prepaden, opiraje se na vsako orodje). Gospod Bidaut!

Bidaut. Mogočni bog, kaj pa je?

Vincent. Kaj je?

Bidaut. Da!

Vincent. On živi! On živi!

Bidaut. Živi? Kedo pa?

Vincent. On živi! Videl sem ga — iz očij v oči!

Bidaut. Koga ste videli?

Vincent (se trudoma vzravna, ter mu da pismo). To mi je — to mi je dal — za vas!

Bidaut. Pismo? Ali kedo pa? (Vincent omahuje.) Za boga, saj postajate blede kakor smrt!

Vincent (pade omoten na stol, pismo mu odleti iz rok, in pade na tla).

Bidaut (zvoni). Pomagajte, pomagajte! (Teče k vratom.) Pridite vendar, pridite sem!

Deseti prizor.

Vsi pisarji. Prejšnja.

Bidaut. Naglo! — Tecite! — Kozarec vode! — (Pavel in Viktor odtečeta, tretji pisar se peča z Vincent-om.) Kaj se mu je neki pripetilo? A, saj tu leži pismo. (Zre sè zaničljivim pomilovanjem na Vincent-a.) Mož, ki se je uže postaral v kanceliji in še sedaj —! (Pobere pismo.) Pusti ljudi, naj se jokajo in kriče okoli tebe, a ostani miren, srčno miren! — (Pavel prinese kozarec vode za Vincent-a; Bidaut čita naslov.) „Gospod Bidaut, notar“. (Odpre pismo.) Gospod, obračam se do vas, da naznanite moji soprogi — Podpis? — (Vsklikne.) Vsemogočni! (Pade na stol, in si odtrga zavratnik. Pavel teče k njemu s kozarcem vode.) Dajte mi, dajte mi, jaz je ravno tako potrebujem, kakor ta-le!

Četrto dejanje.

Soba, kakor v prvem dejanji.

Prvi prizor.

Jeanne in **Laurence** (sedita na sofi). Potem **Meunier**.

Jeanne (katera drži **Laurence** za roko, stori naglo sklep, in hoče vstati). Naj se zgodi tedaj!

Laurence (jo zadržuje). **Jeanne!**

Jeanne. Ne odgovarjaj me, da ne bom omahovala v svojem sklepu, kateri me uže tako težko stane. Dejala si mi ravnokar pri **Bidaut-u**, da bi ti ne bilo mogoče, nadaljevati varanja.

Laurence (žalostno). Poskušala bodem po svoji moči!

Jeanne. Končno imaš tudi prav! Slednjič bode bolje, da končave to ležljivo sistemo. Moje potovanje bode lahko povod k temu.

Laurence. In bode lahko stavilo v nevarnost življenje moje matere.

Jeanne. Ali, more li to večno trpeti?! Nij li čudo, da se nama je posrečilo poludrugo leto mater tako osamiti, in s pomočjo Meunier-a v nevednosti obdržati jo. Naenkrat pa bode izvedela resnico, katera jo bo zadela kakor blisk, in učinek bo tem strahovitejši.

Laurence. Da, da! Naj bode! Ravnaj, kakor se ti potrebno zdi. Obljubi mi samo, da boš le en dan še počakala, da si bove še enkrat vse premislili. Le en dan še! Jutri, Jeanne, jutri še le govori z materjo!

Jeanne. Dobro! (Meunier pride z leve.) Kaj je, Meunier?

Meunier. Gospa mamá je vprašala, če sta se uže vrnoli. Želela je z vami govoriti.

Laurence (živo). Z menoj? Jelite?

Meunier. Ne, z milostivo gospo!

Jeanne. Šla bom k njej! (Meunier odide.)

Laurence (tiho, nemirna). Jeanne, kaj boš storila?

Jeanne. Šla bom k materi!

Laurence. Jeanne, prosim te: ne danes! jutri, če uže mora biti, jutri!

Jeanne. Jutri! (Za-se, kakor da je nekaj tajnega sklenila.) Pogum! (Odide na levo.)

Drugi prizor.

Laurence. Potem **Bidaut** in **Maurice.**

Laurence. Mar me vara?! To nij prav, da tako mislim; ali vsa sem preplašena — (Gre k vratom in posluša.)

(**Maurice** in **Bidaut** mej odprtimi srednjimi vrati).

Maurice. O, gospod **Bidaut**, kakov utisek, kakova —

Bidaut (videvši **Laurence**). Tiho, tiho! Ali ne vidite?

Maurice. **Laurence!**

Bidaut (tiho). Pustite me samega ž njo!

Maurice. Prav imate, jaz nemam več pravice, prikazati se tukaj. (Hoče iti.)

Bidaut. (ga zadržuje). Stopite tja v mali salon!

Maurice. Smem li čakati vas!

Bidaut. Da, le idite! Št! tiho!

(**Maurice** odide na desno, **Bidaut** zapre za njim.)

Laurence (začuvši vrata). A!

Tretji prizor.

Bidaut. Laurence. Potem Maurice.

Bidaut. Jaz sem, gospodična! (Skrivnostno.)
Sva li sama?

Laurence (začudena). Sama? Da, gospod!

Bidaut (kakor gori). Vaša gospa svakinja?

Laurence. Je pri materi!

Bidaut (položi klobuk na glasovir). Lepo!

Laurence. Ali kaj vam pa je? Vaš obraz
je — celo vaš glas — zdi se mi, da ste vsi
ginjeni?

Bidaut. Saj sem, gospodična — saj sem
vzburjen. To se nespodobi za notarja, toda jaz
še nisem dolgo v uradu. Ko bom uže tako dolgo,
kakor gospod Bergerin, moj prednik —

Laurence. In kaj vas je vzburilo?

Bidaut. Nij kar si bodi!

Laurence. Kaka nesreča? Zopet nova ne-
sreča?

Bidaut. Ne, nego ~~s~~reča!

Laurence. Za koga?

Bidaut. Za ves svet, morda tudi za vas!

Laurence. Ah!

Bidaut. Ne vem še prav za gotovo, a na-
dejam se!

Laurence (ga ogleduje nemirna). Mogočni bog! Sreča! (Ozira se.) Meju tem —

Bidaut (dobrotno). Jako mlada ste še, gospodična, in ne morete še imeti poguma, katerega si pridobimo v bojih življenja. — (Primejo za obe roki.) Zberite torej sedaj ves svoj pogum, da boste zaslišali to, kar mi je povedati vam.

Laurence. Plašite me!

Bidaut. Uže sedaj? Gledite! In vendar še nič ne veste! Usedite se! — Zaradi varnosti — človek ne more vedeti —

Laurence (se usede na levo). Saj je to, kakor za smrt!

Bidaut. Za to bi bil ta trenotek jako slabo izbran!

Laurence. Govorite! Govorite vendar!

Bidaut. Govoril bom! (Dela, kakor bi se jako zanimal za to, kar hoče povedati, in skuša zatreti svojo vznurjenost.) Čujte! Ob onem času, ko je vaš brat, polkovnik Rey, v nekej bitvi pri Atlasovem pogorju slavno smrt storil, poginol je tudi drugi mož — slavno ali neslavno — in sicer na nekej ladiji, ki se je potopila. Ta mož se je zval Vanneau. Sedaj, gospodična, bode prišel trenotek, kateri zahteva vso vašo hladnokrvnost: eden teh dveh mož nij mrtev!

Laurence (izven sebe). Nij mrtev?

Bidaut. To vem za gotovo! Ali kateri teh dveh se živi, — tega ne vem.

Laurence (tiho, da se komaj sliši). Pravični bog!

Bidaut. Le mirno, čisto mirno! Prosim — poslušajte me dalje! — Vi ljubite — (prestane). Oprostite me, ljuba gospodična, — dotikam se tu nežne strune, o katerej notar ne umeje mnogo, ali moram, moje sočutje za vas, da, da, moje sočutje za vas me sili — vi ljubite gospoda Maurice-a, in on, — on vas tudi ljubi. Da, da, gledite me, kakor hočete, jaz vem to: on vas tudi ljubi. Kljub temu bo vzel drugo, — to se v naših kancelijah primeri vsak dan — če ne — no tedaj, da vam ob kratkem povem, kaj bi dejali, ko bi vam mogel dati zagotovilo: da ne bo vzel druge, kajti gospa Vanneau-ova nij več vdova, gospod Vanneau nij mrtev!

Laurence. O! (Prevarjena pobesi glavo). Gospod Vanneau je rešeni?

Bidaut (jo ogleduje). No, ste li sedaj srečna?

Laurence. O, ljubi gospod, obudili ste v meni upanje v tako veliko srečo — menila sem, da ste nam mojega brata pripeljali nazaj.

Bidaut. No, če vam pa pripeljem Maurice-a, katerega pač ljubite!

Laurence. Da, da, ne bom zatajevala svojih čutov za njega. Ko bi mi bil Maurice ponudil prosto srce, ponosna bi bila na to, da bom dobila njegovo roko v zakon. Da pa hoče mene ljubiti, ker mu nij več dovoljeno ljubiti drugo, da hoče mene vzeti za ženo, ker ne more več vzeti gospe Vanneau-ove, to nij dostojno ne za mene ne za njega. Čislam ga prezelo, da bi verjela o njem kaj takega. Gotovo ste ga napak umeli, gospod Bidaut, in želim, da ne govoriva niti besedice več o tem.

Bidaut. Dobro, gospodična, prav dobro! Vi ste blago dekle, in tu notri je še nekdo, ki bo temu pritrdil. Pridite sem, Maurice!

Laurence. Maurice!

Bidaut. Pomozite mi do končnega pojasnila! Ljuba gospodična! Motil sem vas. Hotel sem vas skušati, in vas pripravljati na resnico. Ne meniva se več za gospo Vanneau-ovo, ki je še vedno vdova, in bi bila še vedno prosta za gospoda Maurice-a.

Laurence. Ali saj ste rekli, da ne veste, kateri iz mej obeh umrlih —

Bidaut (maje z glavo). Ne!

Laurence. Tedaj bi pa še živel —

Bidaut (hoče odgovoriti, a ne more).

Laurence (vzklikne). Moj brat!

Bidaut (teče k vratom na levo). Bolje tiho, bolje tiho! (Vrnivši se nazaj jej da pismo.) Gledite to pisavo?

Laurence. Da, da!

Bidaut. Poznate li ta podpis?

Laurence. Njegov je!

Bidaut. In dan?

Laurence. Od včeraj!

Bidaut. Sedaj čitajte!

Laurence (burno zgrabi pismo in hoče čitati). Jaz ne morem, ne morem! Ne vidim!

Bidaut (vzame pismo in si obriše solzo). Jaz tudi ne vidim več mnogo, ali vem pismo iz glave: Dozdevno mrtvega so ga odnesli sovražniki, in bil je sredi nekega rodu Kabylov, ko se je vzbudil v življenje — (Ginjen ne more dalje čitati).

Maurice (čita naprej). „Strogo obstražen, osemnajst mesecev brez vsakojakega pomočka za beg ali za poročilo, nij se mogel nadejati ničesar, nego nove ekspedicije svojih rojakov —“

Laurence. In ta?

Maurice. Je bila izvršena — on je oproščen!

Bidaut. Da, oproščen je!

Laurence. Ali ste ga videli?

Bidaut. Ravno sva prišla od njega!

Laurence (se mu oklene okolo vrata). O gospod, kako bi se vam zahvalila!

Bidaut (vesel). Če hočete zahvaliti se mi, dobro, tedaj čujte naglo še več!

Laurence. Kaj pa še?

Bidaut (prav naglo). Bil sem še pri nekem — pri gospej Vanneau-ovi. Kaj sem tam delal? Ženijalno delo! Gospa, — dejal sem — ravnokar je videl moj stari Vincent nekoga, ki je od smrti vstal, ter je omedlel, tako omedlel, da niti imena nij mogel izgovoriti. Od obeh umrlih pak se je bal samo Vanneau-a, oživiljeni tedaj more biti le gospod Vanneau — Vaš mož živi, tukaj je, gospa, pridite! — tu se je odkrila maska! — (Maurice-u.) Vredni starček, s katerim vas je slepila, spremenil se je v tridesetletnega soproga, proti kateremu je uže vložila tožbo pri tribunalu v Havre-u, da bi ju ločili. Dala mi je prepis tožbe. — Hočete li videti pismo, da bi —?

Maurice. Ne, ne!

Bidaut. Ona je postala moja zagrizena šovražnica, a zato sem si pridobil dva prijatelja. — (Pomolivši jima roki.) Jelita?

Maurice in Laurence. Dva prijatelja!

Bidaut. In to je dobra kupčija! — Sedaj tja k materi in svakinji, da — vse vem, ljuba gospodična, kar se je bilo tu zgodilo, vso herojično laž, ki je tukaj — izvedel sem vse od Maurice-a!

Laurence (zakriči in hiti k vratom na levo).
Vsemogočni bog!

Maurice. Kaj pa je? Saj ste obledela, kakor smrt!

Laurence. Pozabila sem! Jeanne je šla k materi!

Bidaut. Kaj pa dalje?

Laurence. V Afriko hoče iti, in hotela je pred odhodom odkriti materi vso najino laž. Rotila sem jo, naj čaka do jutri; toda bila je — če me je prevarila! če je uže sedaj materi povedala, da je Georges mrtev —

Bidaut. Zabraniti jej moramo, moramo noter!

Gospa Rey-eva (se prikaže mej vrati).

Četrty prizor.

Gospa Rey-eva. Prejšnji.

Gospa Rey (bleda in tresoča se). Jeanne!
Jeanne! Kje si? Zapustila me je!

Laurence (hiti k njej). Mama, kaj ti je?

Gospa Rey (jo prime za roko). Laurence!
— Kaj se je zgodilo? — Vse hočem vedeti!

Bidaut (tiho Maurice-u). Saj še ne ve vsega!
 Laurence. Ali kaj neki, mama?

Gospa Rey. Kaj mi je imela Jeanne poročati? Prišla je v mojo sobo, — poklicala sem jo, naj me objame — a ona ne stori tega — čutila sem, da mi leži pred nogami, ter poljublja moje roke in jih moči se solzami; vprašujem jo — ona plaka — Jeanne, kaj se jokaš? kaj se je zgodilo? — In težavno, v prenehljajih mi pravi besede, katere govorimo, če hočemo koga pripravljati na veliko nesrečo. Izgovori, kličem jej jaz, izgovori vse! Ukazujem ti! — Tu pa se mi je iztrgala in zbežala — Laurence, če je moj sin mrtev, ondaj se mi to ne sme prikrivati.

Laurence. O!

Maurice. Kaj govorite tu?

Bidaut. Ne, gospa!

Gospa Rey (tresoča se). Tega glasu ne poznam! Kedo je govoril tukaj?

Maurice. Gospod Bidaut, notar —

Bidaut. In naslednik —

Gospa Rey. Bergerinov. Naš bilježnik, kateri pa uže skoro dve leti nij prišel v našo hišo — o, vi ste prinesli to strašno poročilo!

Bidaut (veselo). Jaz, strašno poročilo! S takovimi stvarmi se ne ukvarjam!

Gospa Rey. Kaj tedaj —?

Bidaut. Se ve da prinašam poročilo, katero vas bode zanimalo. Prinašam pismo od vašega sina.

Gospa Rey. Neko — neko pismo — od — od mojega sina?

Bidaut. Da pač!

Gospa Rey. Naslovljeno na — ?

Bidaut. Naslovljeno na mene!

Gospa Rey. Ali me ne varate?

Bidaut. Notar in varati! Vse, kar jaz pravim, je popolnoma resnično!

Laurence (kazaje pismo). Tu, mama, tu! Videti ne moreš pisma, ali dotiplješ je lahko — ali ti srce nič ne pravi —

Gospa Rey (tipaje pismo). Da, — da — Ali kaj je neki imela Jeanne?

Laurence. Prazne skrbi, katere je pregnalo to pismo.

Gospa Rey. In ti sama! Saj tudi tvoj glas doni —

Laurence. Vzburjeno? To pač utegne biti. Jako sem vesela, smejem se — gospod Maurice ravno tako in gospod Bidaut tudi!

Bidaut. Da, da! Tudi jaz se smejem, kolikor se more sploh notar smijati.

Laurence (jo objame ter jo sili na sofo). Srčno, mama, bodi vesela in daj slovo takovim grdim mislim.

Gospa Rey. Da; in da me popolnoma ozdraviš, čitaj mi brž pismo, (veselo) pismo od mojega sina!

Laurence (za-se). In ta krat nij ležljivo! (Mej tem, ko Bidaut kaže Laurence-i za sofo mesto, katero naj čita, prikaže se v sredi Jeanne, ter tamo obstoji.)

Peti prizor.

Jeanne. Prejšnji. Končno Meunier.

Jeanne (pri vratih, za-se). Nij sama!

Gospa Rey. No, tedaj?

Jeanne. Kaj neki dela Laurence?

Laurence. No čuj tedaj, mama!

Jeanne (za-se). Pismo! (Zalostno.) Tudi ona —! Vedno in vedno varati! (Opre se malomarno na stolovo naslonilo.)

Gospa Rey. Od kodi je pisal?

Laurence. To boš uže zvedela. (Čitaje.) „Dne 15. junija se je bilo zgodilo, da je ekspedicijski oddelek napadel Kabylski rod, maščeval moj vrli polk in mene oprostil —“

Gospa Rey (živo). Oprostil? Bil je torej ujet? Pa mi nijsta povedali niti besedice o tem!

Jeanne (jame paziti in se začudi).

Laurence. Ker pa je sedaj uže prost — ker je vendar —

Bidaut. Le kar naprej čitajte, gospodična!

Laurence. „Dne 24. junija, na godovni dan moje Jeanne, podal sem se v Algier-u na ladijo —“

Jeanne (pride za korak naprej z rastočim zavzetjem).

Laurence. „Vendar jo bodem enkrat zopet videl, in svojo mater, svojo sestro —“

Gospa Rey. Vrli sin!

Jeanne (pride bliže v silnej razburjenosti).

Laurence. „Ali me bodo zopet spoznali? Povedite jim v naprej, ljubi gospod, da je ujetstvo moje lase nekoliko pobelilo in nekaj brazd na mojem čelu razoralo. Vse je spremenjeno na meni, celo epauletti, koji sta dobili po dve zvezdi več —“

Gospa Rey. General! On je general! Sedaj vidita, saj sem vedno pravila.

Laurence. „Povejte jim to vse naprej, ljubi gospod, kajti hočem, da me bodo precej spoznali, ko bom jutri oklepjal se svojimi rokami tako draga mi bitja.“

Gospa Rey. Jutri?

Jeanne (skoči naprej, zgrabi pismo, pogleda va-nje, vsklikne od veselja, pade na kolena in zatisne oči).

Bidaut (jo drži). Ljuba gospa —

Laurence. Sestra!

Gospa Rey. Jeanne je bila torej tukaj?

Jeanne (odpre oči, zre okolo sebe, skoči po konci in plane gospej Rey-evej v naročaj). Mati, mati! Georges nij mrtev!

Gospa Rey (silno vzklikne). Tedaj si ga imela za mrtvega?

Jeanne. Da! Sanja, grozna sanja! Toda vzbudila sem se — jelite, jelite? Vzburjena sem? Pismo, katero tu držim in poljubljam, to je od njega, od njega! Oj, ljubi bog, kako si dobrotljiv. In kako lepo je življenje, kako srečni smo vsi! (Objame in poljubi gospo Rey-evo in Laurence.)

Bidaut (gospej Rey-evi). No, sedaj pa vidite, da — da — (Udari z nogo ob tla). Notar, ki tuli — o Bergerin, moj prednik, zatisni oči in ušesa!

Jeanne (Bidaut-u). O, gospod, odpustite! Kje je, kje? Pri Vas?

Bidaut (zvoni). Prišel bo sem za malo minut!

Maurice (tiho vstopivšemu Meunier-u). Dva koraka od tukaj, v hôtelu de France čaka nekdo —

Meunier. Nekdo —?

Maurice. Naprej! (Meunier odide.)

Jeanne. K njemu! Peljite me k njemu, Maurice!

Bidaut. Stojte, stojte! Prva njegova beseda Maurice-u je bilo vprašanje: Saj si se menda zaročil z Laurence? Ko bi sedaj tukaj-le vstopil, in vprašal svojo sestro: Ali si res Maurice-ova soproga? Kaj bo odgovorila gospodična Laurence?

Laurence. Da, bo odgovorila!

(Zaslišita se dva krepka udarca s kladivom na vežna vrata in glas hišnega zvona. Vsi vzkliknejo. Jeanne hiti k vratom. Bidaut in Maurice jej sledita. Laurence hiti k slepej materi.)

Laurence. To je on, mati!

(Zagrinjalo pade o vsestranskem vsklicu.)

Konec.

